

УНИВЕРЗИТЕТ УМЕТНОСТИ
У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ ПРИМЕЊЕНИХ УМЕТНОСТИ
Докторске уметничке студије
Студијски програм: Примењене уметности и дизајн

Докторска дисертација

МАПИРАЊЕ СЕЋАЊА

*Просторно лоцирање индивидуалних сећања
посредством знака у функцији питања*

Аутор: Јована Момчиловић 23/2013

Ментор: Зоран Блажина, редовни професор

Београд,

септембар, 2017. Године

РЕЗИМЕ

Докторски уметнички пројекат „Мапирање сећања“ тежи да својим истраживањем, анализом и обрадом прикаже друштвену истину, кроз сећања која одређују идентитет једне заједнице. У истраживању за овај пројекат узета је територија града Београда, односно локације које су најкарактеристичније знаменитости града. Креирани су визуелни симболи који идентификују одређене локације и својом визуалном асоцијацијом призивају сећања везана за дато место. Циљ пројекта је стварање могућности за другачију перцепцију стварности, откривајући индивидуалне приче које се преплићу на истим местима. Испричана сећања су значајна зато што истражују лично значење, она су темељи идентитета и самосвести. Успомене повезују нашу стварност са прошлим доживљајима и у променама које су неминовни део живота стварају лични доживљај интегритета и јединствености.

Иако се људи под утицајем свеопште дигитализације физички међусобно удаљавају, измештајући све већи део себе у виртуелни свет, потреба људи да поделе своје доживљаје и сећања остала је иста. Стога се овај рад бави и испитивањем начина на који се сећања уписују у виртуелну меморију.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: сећања, мапирање, знак, виртуелни свет, друштвене мреже, простор, стварност, идентитет, памћење, меморија

УМЕТНИЧКА ОБЛАСТ: Примењене уметности и дизајн

УЖА УМЕТНИЧКА ОБЛАСТ: Графички дизајн, Графичке комуникације

SUMMARY

The Doctoral Art project “Mapping The Memory “ tends with research, analyze and interpretation to show the social truth, trough out memories that determine the identity of one society. The research for this project was taken on the territory of Belgrade city, on the locations that are most characteristic sights of the city. Visual symbols that identify specific locations have been created and they with their visual association invoked the memories related to the given spots. The goal of the project is to create opportunities for a different perception of reality, discovering individual stories that interlace in the same places. Appreciated memories are significant because they explore personal meanings, they are the foundations of identity and self-awareness. Memories connect our reality with past experiences and the changes that are inevitably part of life, form a personal experience of integrity and uniqueness.

Although people under the influence of universal digitization are moving away from each other, removing the greater part of themselves into the virtual world, the need for people to share their experiences and memories has remained the same. Therefore, this Doctoral Art project engages with exploring the way reminiscence is written in virtual memory.

KEY WORDS: reminiscence, mapping, sign, virtual world, social networks, space, reality, identity, memorizing, memory

ART FIELD: Applied Arts and Design

IMMEDIATE ART FIELD: Graphic design, Graphic communication

САДРЖАЈ

UVOD / 1

I ОПИС УМЕТНИЧКО ИСТРАЖИВАЧКОГ ПРОЈЕКТА

1.1. ОД ИДЕЈЕ ДО ПРОЈЕКТА / 4

1.2. ПРЕДМЕТ И УМЕТНИЧКИ ЦИЉ РАДА / 6

1.3. ОСНОВНЕ ПОСТАВКЕ РАДА / 7

1.4. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА / 9

II СЕЋАЊА

2.1. КАКО НАСТАЈУ УСПОМЕНЕ? (биолошки аспекти сећања) / 11

2.2. ПАМЋЕЊЕ КАО ПРОЦЕС / 13

Сензорна меморија / 13

Краткорочна меморија / 14

Дугорочна Меморија / 14

Подела дугорочне меморије / 14

Аутобиографско (епизодичко) памћење /16

2.3. ПЕРЦЕПЦИЈА И НАСТАНАК УСПОМЕНА / 17

2.4. ПСИХОСОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ ЛИЧНОСТИ ОДРЕЂУЈЕ ТИП СЕЋАЊА / 19

2.5. КОЛЕКТИВНА И ИНДИВИДУАЛНА МЕМОРИЈА /21

2.6. МЕДИЈСКИ ОБЛИКОВАНА СЕЋАЊА / 22

2.7. КУЛТУРА СЕЋАЊА / 24

2.8. ЗАБОРАВЉАЊЕ / 25

2.9. ЛАЖНА СЕЋАЊА / 28

III СЕЋАЊА У ЕРИ ДИГИТАЛНОГ ДОБА

3.1. ПОЈАМ И НАСТАНАК ИНТЕРНЕТА / 30

3.2. ИНТЕРНЕТ И ДРУШТВЕНО УМРЕЖАВАЊЕ / 31

3.3. ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ / 32

3.4. УТИЦАЈ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА НА СТВАРАЊЕ СЕЋАЊА / 34

3.5. ОСНОВНИ ОБЛИЦИ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА / 35

Форуми / 35

Причаонице / 35

Блогови / 36

3.6. САВРЕМЕНЕ ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ / 37

Фејсбук (Facebook) / 37

Инстаграм / 39

Снепчет (Snapchat) / 41

3.7. ПОЈАМ ГЕОВИЗУЕЛИЗАЦИЈЕ / 43

3.8. ПРОГРАМИ ЗА ВИРТУЕЛНИ ОБИЛАЗАК СВЕТА ЧУВАЈУ СЕЋАЊА / 44

Гугл мапе „Google maps” / 44

(Гугл) Временска линија „Timeline” / 45

(Гугл) Приказ улица „Street View” / 46

IV БЕОГРАД – МЕСТО СЕЋАЊА / 48

4.1. ИСТОРИЈА БЕОГРАДА / 49

4.2. ЛОКАЦИЈЕ У БЕОГРАДУ, КАО МЕСТА СЕЋАЊА, ОДАБРАНЕ ЗА ОВАЈ ДОКТОРСКИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ / 51

4.3. ЗАПИСАНА СЕЋАЊА НА БЕОГРАД / 60

V РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОЈЕКТА

5.1 РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА / 63

5.2. КРЕИРАЊЕ ЗНАКОВА / 68

5.3. КРЕИРАЊЕ УПИТНИКА ЗА ПРИКУПЉАЊЕ СЕЋАЊА / 71

5.4. ИЗГЛЕД АПЛИКАЦИЈЕ И ВЕБ-САЈТА / 73

5.5. ПРЕЗЕНТАЦИЈА ПРОЈЕКТА / 79

VI УМЕТНИЧКО – ИСТРАЖИВАЧКИ ДОПРИНОС / 80

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ ПОДАКА / 81

УВОД

Рад је настао као идеја да се индивидуална сећања појединаца, изазваних визуелном асоцијацијом знака који симболише одређено место у граду, са тачно назначених локација повежу у јединствену целину, нудећи увид у живот и динамичност датог места. У истраживању за овај пројекат узета је територија града Београда, односно локације које су најкарактеристичније знаменитости града. Оне знаменитости које најчешће посећују и туристи који први пут долазе у град, фокусирајући се на центар града као на место истине по Бартесу.¹

„Центар наших градова је увек пун: управо се ту на означеном месту скупљају и згушњавају цивилизацијске вредности: духовност са црквама, моћ са уредима, новац са банкама, роба са робним кућама, реч са агорама (кафанама, шеталиштима). Ићи у центар значи сусрести друштвену истину, то значи учествовати у величанственој пуноћи стварности“²

Управо у тим градским центрима под карактеристиком знаменитости: културне, историјске, архитектонске, духовне или природне, аутор прикупља сећања.

„Посетити неко место први пут, значи започети писати га.“³

¹ Роланд Жерард Бартес (Чербоург, Француска, 12. новембар 1915. - Париз 25. март 1980.), француски теоретичар књижевности, филозоф, критичар и семиотичар.

² Царство Знакова Роланд Бартес, Библиотека Михта, Загреб 1989, 54 страна

³ Царство Знакова Роланд Бартес, Библиотека Михта, Загреб 1989, 54 страна

Као производ овог уметничког пројекта настаје мапа сећања Београда у виду друштвене мреже, односно апликације која корисницима нуди занимљиве садржаје о локацији на којој се тренутно налазе. То су истините приче о судбинама, љубавима, шетњама, страховима...

Сагледавајући лично сећање појединаца, овај уметнички истраживачки пројекат формира мапу „општих места сећања“, која настављају да трају захваљујући колективном оквиру памћења.

Индивидуална сећања су „условљена садашњицом“⁴ и као таква подложна су променама у складу са „друштвено пожељним вредностима“ „Памћење појединаца обухвата далеко више од онога што је садржано у фондусу незаменљиво личних искустава. У њему се увек укрштају индивидуално и колективно памћење“... „Није лако одредити где престаје једна формација памћења, а почиње друга, јер кроз појединачног човека пролазе различите равни, у њему се мешају и пресецају, односно међусобно преклапају“.⁵

Индивидуална сећања повезана са сећањима других људи образују заједницу.⁶ „Апсолутно усамљен човек не може створити никаква сећања, јер се сећања граде и учвршћују тек у комуникацији, то јест у језичкој размени са другим људима“.⁷ Ако бисмо прекинули канале комуникације то би условило ишчезавањем заједничких успомена.⁸

Да би неко одређено место, у овом случају одабране локације у Београду, могло да постане место сећања мора да постоји воља за сећањем. Пјер Нора, француски историчар, истиче неопходност задобијања „симболичке ауре“⁹. Он каже: „Оно што

⁴Куљић, Т. (2006). Култура сећања. Београд. Чигота штампа. стр. 72.

⁵Асман, А. (2011). Дуга сенка прошлости. Београд. Библиотека XX век. стр. 19-22.

⁶Асман, А. (2011). Дуга сенка прошлости. Београд. Библиотека XX век. стр. 23.

⁷Асман, А. (2011). Дуга сенка прошлости. Београд. Библиотека XX век. стр. 24.

⁸Асман, А. (2011). Дуга сенка прошлости. Београд. Библиотека XX век. стр. 24-29.

⁹Нора, (2006). стр. 36.

дефинише одређена места јесте интеракција памћења и историје, која резултира њиховом узајамном преусловљеношћу“. Сматра се да је „темељна сврха постојања неког места памћења заустављање времена, блокирање напретка заорава, фиксирање стања ствари (...)“.

Често се каже да су људи збир њихових сећања. Призивање разних сећања може помоћи да разумемо прошлост, а будућност учинимо бољом.

I ОПИС УМЕТНИЧКО ИСТРАЖИВАЧКОГ ПРОЈЕКТА

1.1. ОД ИДЕЈЕ ДО ПРОЈЕКТА

Одувек је постојала потреба да се забележе и сачувају сећања. Праисторијски човек је своје доживљаје и успомене осликавао на пећинским зидовима. Сећања се у прозном облику чувају у аутобиографијама и мемоарима, исписана су на страницама дневника и споменара, овековечена у стиховима песама, утиснута у палете сликара, исткана у таписеријама, уклесана у форми камена као споменик, сачувана у имену градских улица и тргова...

Практични рад уметничко истраживачког докторског пројекта „Мапирање сећања, просторно лоцирање индивидуалних сећања посредством знака у функцији питања“ представља друштвену мрежу која има за основну функцију размену аутобиографских сећања између корисника друштвене мреже. Како је предвиђено да апликација обухвата просторну територију града Београда она обезбеђује да сећања унутар тог оквира коегзистирају и стварају чвртсту везу између њених корисника. Тренутке који смо заједно проживели, и места које смо посетили откривају истину о граду, и неким познатим местима дају нова значења.

Аутор полази од своје инстинктивне жеље да сачува прошлост. Једна обична мисао произвела је идеју за конкретан пројекат: шетајући улицама Београда кроз апликациони сервис „Google Maps“ аутор случајно наилази на свог покојног деку како са пријатељима пензионерима игра своју вечну партију шаха, у кафани са двориштем до улице. Тај тренутак овековечен у виртуелном простору Београда још увек живи. Необично је како апликација нуди могућност шетања кроз прошлост иако то није

његова првобитна функција. Тада се буди идеја о пројекту који би сачувао све те личне приче направљене од фрагмената успомена. Да једна иста локација, трг, кафана, улица, може да носи прегршт различитих прича.

Аутор се опредељује да пројекат просторно ограничи на Београд, иако је првобитна замисао била да се пође од сећања која би својом тематиком прикупљала различите тачке на мапи света. Тема се помера у правцу креирања идентитета једног града кроз његова сећања.

Занимљиво је било посматрати однос аутора према граду и улицама и начину на који их је лично доживљавао кроз различите периоде живота. Сусрећући се са Београдом први пут у детињству, аутор, град доживљава као место игре. Модеран град, са подземном железницом, покретним степеницама, пешачким пролазима испод улица, велелепном архитектуром, споменицима, модерним робим кућама и бескрајним парковима. Тај град добија друге облике са почетком студија. Постаје град богате културе и пун разних могућности. У каснијим годинама Београд је град конкуренције, надметања и густог саобраћаја. Тако град мења своје облике од безбрижног игралишта, до суровог терена борбе за опстанак. Колико истих места у њему носи различитих прича из једног живота и шта би било када би се те приче измешале са свим сећањима других који су прошли туда. Из шапата улица насато би жамор и бука испреплетених успомена.

1.2. ПРЕДМЕТ И УМЕТНИЧКИ ЦИЉ РАДА

Најмања ситница је потребна да нас подстакне на сећања. Призор, реч, мисао, мирис... и поново проживљавамо она иста осећања која су пратила догађај из прошлости. Чини се понекад да је све што чинимо на неки начин последица сећања, која на много начина обликују нашу садашњост. Једноставније речено, једном проживљене, пријатне емоције можемо осетити сваког пута када нас нешто или неко подсети на то. Ми сећања не чувамо за себе, желимо да их поделимо али да и други деле своја сећања са нама. Ово је последица урођене нам радозналости и потребе за упознавањем свега што нас окружује а посебно других људи. Од најранијег детињства, постављајући гомиле питања, упознајемо чланове своје породице, касније пријатеље, колеге, познанике па чак и случајне пролазнике. Свим људима је својствена потреба за завиривањем у туђа осећања, животе и сећања али и дељење сопствених.

Истражујући лична сећања појединаца и група људи као и радозналост и потребу за завиривањем у туђа сећања, а самим тим и животе других људи, рад полази од визуелне асоцијације у виду знака који подстиче сећање на дато место.

Човек је емотивно биће и као такво својим успоменама придаје највећу важност. Сећања на лепе успомене увек нас изнова обрадују. Научници тврде да је добро везивати се за ствари које нас подсећају на лепе тренутке из прошлости, јер их на тај начин сваки пут поново преживљавамо.

Циљ рада је позив људи на дељење својих личних сећања везаних за специфичне локације, постављањем својих личних прича и фотографија на реализованој друштвеној мрежи односно апликацији и популарним мрежама као што су Фејсбук и Инстаграм, и сврху креирања мапе личних сећања на територији Београда при чему се полази од основног симбола који представља одређену локацију и својом асоцијативном формом евоцира успомене.

1.3. ОСНОВНЕ ПОСТАВКЕ РАДА

Уметничко истраживачки пројекат „Мапирање сећања, просторно лоцирање индивидуалних сећања посредством знака у функцији питања“ сачињен је из три дела: теоријског, практичног и истраживачког.

Први теоријски део полази од објашњавања основних појмова чијим се истраживањем и прикупљањем рад бави - успомена и сећања, објашњавајући њихово значење настанак и категоризацију. Касније објашњава под којим утицајима се сећања мењају, појам заборављања, самосталности сећања у виртуелном простору, виртуелни простор као место прикупљања сећања, друштвене мреже, друштвене односе и дигитално доба и место сећања у њему.

У последњој фази теоријског рада описује се Београд као место сећања са прилозима о томе шта су познате личности рекле о њему.

Практични рад је сачињен од серије знакова у виду симбола који представљају одређене локације. У тој првој фази рада настао је и основни логотип самог пројекта са насловом Мапирање сећања. Други део практичног рада је креирање садржаја на друштвеним мрежама. Направљена је страна на „Facebook“ -у и ту су људи позивани на акцију да поделе своје приче и фотографије које их везују за одређене локације. За исту намену направљена је и посебна анкета у дигиталном облику која се делила преко друштвених мрежа али је била доступна и широкој јавности на самим локацијама у граду. Аутор је анкетирао случајне пролазнике који су своја сећања бележили на датом месту, често описујући и сам тренутни догађај (прослава положеног испита, шетња са девојком...).

У следећој фази практичног рада настаје мапа сећања које се представља у облику апликације намењене мобилним телефонима. Та мапа није коначни садржај и предвиђено је да њен садржај расте временом допуњавајући се причама њених

корисника. Уз могућност да нуди унос садржаја за одређену локацију, апликација је предвиђено да своје садржаје нуди корисницима на увид, када се и сами нађу на одређеној локацији, односно када претражују одређену локацију.

Настала мапа личи на музеј сећања разних догађаја различитих особа, различитог пола и генерација, везаних за иста места у Београду.

Како читаво друштво последњих деценија еволуира из аналогног у дигитално, условљено глађу за знањем, информисаношћу и брзом разменом информација, намеће се и потреба за константним развојем технологије и индустрије. Управо та глад повлачи раст и брзину развоја рачунарске индустрије као и друштвених мрежа. Све више људи користи интернет и сваким даном друштвене мреже добијају све већи број корисника. Стога се пројекат смешта у простор виртуелног и пружа могућност да се људи повезују и међусобно деле тренутке или догађаје из својих живота уједно чувајући сећања.

1.4. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА

Израда овог уметничко истраживачког пројекта заснива се на основним принципима методе анализе података, тј. растављању предмета истраживања на његове делове, чиниоце структуре, и сагледавање њихових функција, веза и односа у простору и времену, остављајући простора апстраховању и конкретизацији као нераздвојивим делом ове логичке методе.

Током процеса истраживања обухваћен је, с једне стране визуелни симбол (знак, пиктограм) као јединствено средство визуелне комуникације, а са друге развој социјалних мрежа као платформи за повезивање људи и очување личних сећања у модерном дигиталном друштву.

Прва фаза истраживања се користи пре свега методама анализе и класификације података. У истраживању се полази од комуникационе улоге коју визуелни знак (симбол) има. Од настанка човека па даље кроз његову еволуцију коришћене су једноставне слике и знаци за преношење порука или бележење сећања. Знак као средство визуелне комуникације у бити има да пренесе одређени текстуални садржај или упути питање.

Друга фаза се бави истраживањем појма сећања, памћења и меморије. Посебан акценат је стављен на чињеницу да је човек друштвено биће које има потребу да комуницира и сазнаје пре свега о другим људима. Истражују се и питања која евоцирају успомене. У овом делу истраживања осим већ споменутих метода од великог значаја биће и метода синтезе, тј спајање различитих чинилаца у целине проналажењем њихових различитих међусобних односа и веза.

Трећа фаза истраживачког рада је са акценатом на развој и широку распрострањеност друштвених мрежа као продукта развоја модерне технологије и

дигитализације друштва, те на социо-психолошки бенефит и последице које дигитална ера ствара.

Четврта фаза описује Београд и бави се њиме као местом прикупљања друштвених или личних сећања.

Дедукција као последња фаза и метода истраживачког рада заокружује све податке добијене из већ поменутих фаза истраживања и метода коришћених током њихове реализације имајући за крајњи циљ да објасни саму суштину како истраживачког тако и стваралачког процеса тј. практичног рада.

II СЕЋАЊА

2.1. КАКО НАСТАЈУ УСПОМЕНЕ? (биолошки аспекти сећања)

Када говоримо о процесима који се одвијају док доживљавамо свет око нас, акценат се ставља на опажање, учење, мишљење и, наравно, памћење. Овај рад се бави сећањима која зависе од памћења, стога рад полази од описа шта су то сећања и како настају.

Наше успомене настају захваљујући електрохемијским везама између неурона. Те везе настају уз помоћ ситних нити унутар неурона које се зову **дендритичке станице бодље**.

„Главну улогу у формирању дендритичке бодље има сигнални протеин Асеф2, који припада групи протеина и он регулише миграцију и пријањање станица.

Тело неуронске станице производи две врсте влакана: *дендрите* и *аксоне*. Аксони преносе електрохемијске сигнале од станичног тела једног неурона до дендрита другог неурона. Дендрити примају долазне сигнале и преносе их до станичног тела. Тако неурони међусобно комуницирају.

Док чекају долазне сигнале, дендрити непрестано производе сићушне флексибилне нити зване филоподиј. Филоподиј се пробија кроз површину дендрита и лебди између станица у потрази за аксонима. Биолози закључују да истовремено аксони излучују хемикалије које привлаче филоподиј. Кад дендритичка нит дође у контакт с једним од аксона, приања уз њега и формира бодљу. Аксон и бодља чине две

половине синаптичког споја. Нови спојеви попут овога чине основу за формирање и складиштење успомена.“¹⁰

*„Памћење је истовремено и архива, али и конструктивни и динамички процес груписања, чувања и повезивања информација са претходним искуством. Оно подразумева одређени степен интерпретације, прераде или реконструкције онога што је већ ускладиштено у меморији као елементу когнитивног система. Са друге стране, сећање, као активни процес повезивања сачуваних информација, емоција и сензација, условљено је друштвом и представља захват у прошло увек из нове садашњице.“*¹¹

Сећање је скуп процеса у којима се мозак мења реагујући на догађаје. Те промене за резултат имају да је особа у стању да понови број телефона (краткотрајно памћење), сети се одређеног догађаја (епизодно памћење), изрецитује песму коју је учила у школи пре доста година (дуготрајно вербално памћење) или користи научене вештине као што је вожња бицикла (процедурално памћење).

¹⁰<http://znanost.20minuta.hr/znanost-um-i-mozak/5/kako-mozak-stvara-uspomene/1735>

¹¹Куљић (2006), стр. 8.

2.2. ПАМЋЕЊЕ КАО ПРОЦЕС

Памћење је процес урезивања трагова свакодневице. Систем памћења се састоји од **три регистра меморије** која се разликују на основу три нивоа обраде информације. Информација коју добијамо преко наших чула најпре се задржава у **чулној (сензорној) меморији**. Ту информације трају свега неколико секунди и потом, уколико на њих обратимо пажњу, прелазе у **краткорочну меморију**. Будући да се нечега можемо сетити иако се одавно тиме нисмо бавили или се сетити нечијег лика иако ту особу нисмо одавно видели, закључујемо да постоји и трећа компонента система а то је **дугорочна меморија**.

Сензорна меморија

Обим сензорне меморије је неограничен, али је кратко време трајања утиска које ова меморија прима. На пример када погледамо на сат да видимо време, ми смо у том тренутку знали колико је сати, али чим померимо поглед већ смо заборавили. Истраживањима овог проблема бавио се научник Сперлинг (1960).

Под сензорну меморију спадају **иконичка** и **ехоичка или аудитивна меморија**.

Иконичка меморија садржи информације о свим визуелним дражима. Информације у њој трају мање од једне секунде. Садржај који постоји у иконичкој меморији није осмишљен и ми га разврставамо на основу физичког изгледа а не на основу значења које има или повезаности са другим доживљајима.

Код **ехоичке или аудитивне меморије** трајање информација је од две до четири секунде и такође су у неосмишљеном облику.

Краткорочна меморија

Оне информације на које смо обратили пажњу прелазе из сензорне меморије у краткорочну, одакле ћемо их, у колико нема ометања а сматрамо их битним, пребацити у дугорочну меморију. Рецимо када покушавамо да запамтимо број телефона који нам је неко издиктирао нећемо успети у томе ако нас нешто прекине. У случају краткорочне меморије велику важност има проток времена од информације коју смо примили и шта се дешава у том времену.

Дугорочна Меморија

Знање о нашим доживљајима, појмовима које смо усвојили, подацима и вештинама, правилима и одлукама налазе се у дугорочној меморији. Од дугорочног памћења у великој мери зависи како опажамо и колико познајемо нас саме и свет у коме живимо, као и како се у њему сналазимо.

Подела дугорочне меморије

Захваљујући дугорочној меморији ми умемо да возимо бицикл, да направимо колач без рецепта или да кажемо који је главни град неке земље. Такође можемо да испричамо шта смо радили пре два дана, шта смо вечерали на првом састанку са вољеном особом и где је то било или какво је време било. Све ове информације налазе се у једној од две категорије дугорочне меморије - **процедуралном и декларативном памћењу**.

У процедуралном памћењу складиште се информације како се нешто ради. Ту спадају аутоматизоване активности, попут вожње бицикла; мисаоне, као што је прављење колача; или опажајне, какво је време било када смо ишли на састанак.

У другом делу дугорочне меморије, **декларативном памћењу**, чува се све оно што смо запамтили а тиче се неких догађаја и чињеница. Декларативно памћење се даље дели на **епизодичко (аутобиографско) и семантичко памћење**.

У **семантичком памћењу** су смештене чињенице, организована знања која је једна особа усвојила током живота. На пример, информације да је голуб птица или да је Италија у Европи су смештене управо ту. Ово су апстрактна знања и најчешће не можемо да се сетимо када смо их усвојили. Њих је тешко лоцирати у простору и времену.

С друге стране, када покушавамо да се сетимо шта смо јуче доручковали или које су нам инструкције задали на пријемном испиту онда на сцену ступа **епизодичка меморија**. Садржаји који се налазе у епизодичкој меморији се тичу нашег личног искуства и зато смо у стању да их конкретно лоцирамо у времену и простору.

Аутобиографско (епизодичко) памћење

Аутобиографска меморија се може дефинисати као врста епизодичке меморије за ретроспективне и проспективне информације.¹²

Аутобиографска меморија формира се око четврте године живота. Управо зато не можемо да се сетимо нечега из периода пре тога. У аутобиографској меморији налазе се сећања која се тичу нашег личног искуства, односно сећања на догађаје у којима смо учествовали, особе које познајемо или смо познавали, места на којима смо били, ствари и предмети које смо користили.¹³

Људи генерално теже да своја сећања перципирају као позитивна и често су веома пристрасни у тој намери. У прилог томе иде и чињеница да негативна сећања много брже бледе од позитивних. У својој студији Валкер наводи да се приближно 50% животних догађаја процењује у позитивном светлу, док се приближно 25% догађаја процењено као негативно.¹⁴

Важна карактеристика аутобиографског сећања су осећања која су нераскидиви део ње. Аутобиографска сећања нису потпуно објективне чињенице о нечијем животу. Често је реч о личним тумачењима која су сачувана, а касније извучена из меморије на начин да служе циљевима те особе. Наша сећања су увек реконструкција прошлости која, с једне стране, може да нас блокира, али и помогне да усмеримо будућност у жељеном правцу.

¹²Schroots, J. J. F., Van Dijkum, C. & Assink, M. H. J. (2004). Autobiographical memory from a lifespan perspective. *International Journal of Aging and Human Development*, 58, 69-85.

¹³Костић, А. (2006). Когнитивна психологија. Београд. Завод за уџбенике и наставна средства.

¹⁴Walker, W. R., Skowronski, J. J., & Thompson, C. P. (2003). Life is pleasant and memory helps to keep it that way. *Review of General Psychology*, 1, 203-210.

2.3. ПЕРЦЕПЦИЈА И НАСТАНАК УСПОМЕНА

Успомена не настаје са слабљењем перцепције. Успомена није тренутак обрађен после перцепције али није ни производ чисте свести.

„Ослабљивање перцепције још не резултира успоменом. Однос перцепције и меморије се разликује.“ Према Бергсону, *„меморија није тек прерађени моменат „после“ перцепције али није ни свест. Сама успомена слике не представља слику. Садашњост не треба да се удаљи од себе да би постала успомена, јер, увек већ постоје и димензије успомене као прошлости а која никада није била садашњост.“*¹⁵

Бергсон је сматрао да успомена није репрезентација, већ да претпоставља један специфичан начин постојања. Крај 19. века је златно доба сећања у коме многи филозофи као Ниче, Брока, Пруст, Фројд, Рибо, (Friedrich Nietzsche, Paul Broca, Marcel Proust, Sigmund Freud, Théodule-Armand Ribot), и Бергсон меморији приписивали посебну моћ.

*„Истина је да се меморија не садржи ни најмање у повратку садашњости у прошлост, већ напротив у прогресу прошлости у садашњост. Прошлост је та у коју се преносимо једним махом. Полазимо од једног 'виртуелног стања' које спроводимо постепено кроз серију разних свести, док се оно не материјализује у садашњој перцепцији тј. напослетку до крајње равни наше свести где се оцртава наше тело. У овом виртуелном стању се садржи чисто сећање“.*¹⁶

¹⁵ Mark Lošonc, Bergson i virtuelnost memorije, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2012

¹⁶ Бергсон, М. (1927), стр. 248– 249

У свету не могу постојати два иста тренутка и две исте успомене, јер свако од нас у себи већ има сећања, да би неко од нас могао да проживи два пута исти тренутак било би потребно потпуно одсуство меморије.¹⁷

¹⁷ Mark Lošonc, Bergson i virtuelnost memorije, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2012

2.4. ПСИХОСОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ ЛИЧНОСТИ ОДРЕЂУЈЕ ТИП СЕЋАЊА

Најважнија сећања у одређеној фази живота су она која се поклапају са циљевима одређене развојне фазе личности. Она се тичу важних животних задатака. То су: „*стицање поверења, стицање аутономије, стицања иницијативе, усвајања одговорности, формирања идентитета, интимност, стваралаштво (генеративност) и интегритет.*“ Овај закључак је изведен на основу истраживања два научника Конвеја и Холмса¹⁸.

Са друге старне Ерик Ериксон, познати психоаналитичар, разликује 9 стадијума развоја личности. Први подразумева прве године живота и у њему је примарно стицање поверења. Други стадијум је у знаку самоодређивања ставова између сумње са једне стране и стида са друге. У овом стадијуму стичу се знања о обавезама и везују се са периодом између друге и треће године живота. У овом животном добу аутобиографска меморија још увек није формирана па се ретко дешава да се сећамо догађаја из тог доба. Трећа фаза се одвија у предшколском узрасту и односи се на развој иницијативе и јавља се осећај кривице. Сећања из тог периода детињства углавном ће нас везивати за ситуације када смо се потукли на пример са сестром, украли играчку из забавишта или умесили мами рођенданску тарту, научили да вежемо пертлу и слично. Четврти стадијум наступа са почетком школског доба где је најважније усвајање одговорности док се са друге стране јавља и осећај мање вредности. Пети стадијум везан је за пубертет и адолесценцију, у њему се решава питање идентитета. У овом добу успомене су везане за прве љубави, сломљено срце, пијанства, и прегршт успомена на школу. У шестом стадијуму приоритет нашим сећањима даје се онима везаним за интимност и стварање породице. Следећи, седми

¹⁸. Conway, M. A., & Holmes, A. (2004). Psychosocial stages and the accessibility of autobiographical memories across the life cycle. *Journal of Personality*, 72. 461-480.

стадијум по Ериксеновој класификацији, заузима највећи део живота и одвија се у средњем животном добу. За њега се везује појам стварања, брига о потомству и каријери. Осма фаза развоја личности се догађа са престанком каријере. Ако се је особа остварила у предходним фазама развоја личности овај период представља мирну фазу живота. Особа се осећа испуњено и срећно. Успомене које људи издвајају из овог периода живота везују се углавном за породицу, кућу и хобије.¹⁹ Последњи, девети, стадијум на основу Ериксеновог истраживања је додат касније. Он означава завршен животни циклус. Почиње у позним осамдесетим годинама живота. Тада се особа сусреће са проблемима неповерења у своје сопствене способности.²⁰

После Ериксенове смрти психолози су прве четири фазе које он разликује означили под једну целину која представља детињство.²¹ Тако је овај циклус по дужини и броју сећања био једнак осталим фазама развоја личности. У истраживањима која потврђују наведену тезу дошло се до закључка да већина сећања припада оквирима развојних фаза личности. Дошло је до преклапања од 78% у периоду детињства, 51% у добу пубертета и адолесценције, док се истраживањем добија да тек 19% испитаника у шестој развојној фази већину успомена везује за интимност и проналажење сталног партнера.²²

¹⁹Јерковић, И., Зотовић, М. (2005). Увод у развојну психологију. Београд. Центар за примењену психологију.

²⁰Brown, C. & Lewis, M. (2003). Psychosocial development in the elderly: An investigation into Erikson's ninth stage. *Journal of Aging Studies*. 17, 415-426.

²¹Михић, Љ., Крстић, К., Игњатовић, И. (2008). Аутобиографска меморија и Ериксенови стадијуми психосоцијалног развоја. Нови Сад. Филозофски факултет, Одсек за психологију.

²²Михић, Љ., Крстић, К., Игњатовић, И. (2008). Аутобиографска меморија и Ериксенови стадијуми психосоцијалног развоја. Нови Сад. Филозофски факултет, Одсек за психологију.

2.5. КОЛЕКТИВНА И ИНДИВИДУАЛНА МЕМОРИЈА

Колективна меморија је кључна за формирање слике о свету. Морис Халбвакс сматра да се та слика о свету формира на онсову констатног преобликовања прошлости.²³ У процесу креирања колективне меморија највећи утицај имају друштвене вредности. Оне се разликују код различитих група људи, па стога различите групе прошлост тумаче на другачији начин. Управо због тога, улога масовних медија у процесу креирања, а касније и одржавања прихваћене колективне меморије је од кључног значаја.²⁴

Да би дошло до формирања колективне меморије неопходно је постојање јавних канала кроз које се врши комуникација. То могу бити ритуали, церемоније, меморијали или масмедијски текстови. Отуда долазимо до закључка да је колективна меморија медијски посредован феномен.²⁵

²³Maurice Halbwachs, 1950.

²⁴Halbwachs, Maurice, (1992). On Collective Memory, University of Chicago Press.

²⁵Neiger, Motti, Meyers, Oren, Zandberg, Eyal. On Media Memory - Collective Memory in a New Media Age, Palgrave Macmillan, 2011.

2.6. МЕДИЈСКИ ОБЛИКОВАНА СЕЋАЊА

Још са почетком развоја традиционалних масовних медија – штампе, радија и телевизије, сећања губе свој суверенитет. Масовни медији обликују индивидуална сећања и обезбеђују оквир за настанак колективног.

Последица масовних медија су такозвана **намерна сећања**. Настају путем обраде податка које нам медији преносе – слике, видео записи са лица места, статистички подаци и бројеви. Намерна меморија се чешће замењује новим намерним садржајима, па је њен век краћег трајања, за разлику од чистих сећања у којима смо учествовали и које смо проживели.²⁶

Масовни медији, обликујући колективна сећања, у њих преносе доминантну идеологију, обликују их у складу са актуелном друштвено политичком сценом и потребама елитних група.

Ми се сећамо неких јавних догађаја, управо на основу онога што су медији преносили. Медијски посредована и обликована сећања су део наших аутобиографских и културних идентитета. Оваква врста сећања покреће и важна питања о идентитету личности у одређеном просторно - временском оквиру. По мишљењу професорице Ван Дајк, теоретичарке нових медија са Стенфорд универзитета, персонална културна меморија наглашава вредност објеката као „медијатора” између појединаца и колектива, истовремено наглашавајући тензију између приватног и јавног.²⁷

²⁶Malley-Morrison, Kathleen, State Violence and the Right to Peace: Western Europe and North America, ABC-CLIO, 2009:82.

²⁷Van Dijck, Jose. Mediated Memories in the Digital Age, Stanford University Press, 2007.

Утицај медија на формирање личног сећања је све већи. Они обликују начин на који градимо и задржавамо осећај заједништва, идентитета и историје. Медији такође упућују и на сам чин сећања али и на његов производ. Тако да је медијска моћ присутна и у трансформацији већ формираних сећања.

Медији успешно „попуњавају празнину“ између прошлости као реалног полазишта, историографских чињеница у недостатку личних сећања.

Медијски текстови су често обликовани по правилима друштвеног спектакла, као такви они делују са циљем очувања друштвене повезаности. Што су друштвени односи сложенији и несугласице у њему израженије, постоји и већа потреба за друштвеном повезаношћу. Међутим, не дешава се ретко да медији својим порукама намерно изазвају осећај конфузије и онемогућују заузимање става.

Није нимало лако препознати колико се спектакуларизације налази у медијски обликованим садржајима и у којој мери су они доследни одређеном догађају. Масовни медији по потреби могу креирати спектакл од актуелних или прошлих догађаја. Наравно иза те спектакуларизације најчешће стоје оправдани политички разлози. Такође из истих разлога могу се служити деспектакуларизацијом да би умањили значај или величину неког догађаја.

2.7. КУЛТУРА СЕЋАЊА

Култура сећања је појам који се односи на групу која не сме заборавити одређени догађај. Када тај исти догађај одређује идентитет специфичне групе и места и кад се група идентификује и само-перцепира тим догађајем, долази тј. говори се о заједници памћења о чему говори „Pierre Nora“.²⁸

Свака социјална група има своју сопствену културу сећања која је везана за њихово место, а свако место обележено је сећањем на неки догађај који сеже у историју. Сећања постоје на основу памћења. Памћење је подложно променама током времена које пролази. Сећање, се прилагођава времену, као „памћење“, дакле, поступа се „реконструктивно“. Оно што битно наглашава разлику између та два појма свакако су емоције које се изазивају код појединца. Суштински, прошлост је у нашим сећањима.

Прича нашег живота су запамћене епизоде, догађаји похрањени у аутобиографско памћење које је често организовано у терминима животних периода. Епизодичко или аутобиографско памћење обједињује наша лична искуства, догађаје, на одређеном месту и у одређеном времену. У нашим сећањима трајно остају само они који су нам важни и снажно емоционално обојени, а чије се последице процењују као значајне. Испричана сећања су значајна зато што изражавају лично значење, она су темељ идентитета и самосвести. Успомене повезују нашу стварност са прошлим доживљајима и у променама које су неминовни део живота, стварају лични доживљај интегритета и јединствености. Генерално, људи бележе две врсте искустава: *дословна* - односе се на објективне чињенице и оно што се заиста догодило и *суштинска* -

²⁸ Assmann, J., Културно памћење, Библиотека Текст, књига 4., Зеница, 2005., стр. 47.-48.

односе се на поимање онога што се догодило или о ономе што је тај догађај за особу представљао. Суштинска сећања, као таква, откривају саму суштину личности.

2.8. ЗАБОРАВЉАЊЕ

Заборављање је губљење или брисање трагова свакодневнице. Сматра се да је овај феномен у најдиректнијој вези са количином информација чији број је огроман и којима смо перманентно, на дневном нивоу изложени. Ово можемо назвати спонтаним, физиолошким заборављањем које је уско везано са персоналним капацитетима и количином надражаја, информација...

Заборав за Бергсона није „дисфункционална грешка,“ него је „услов праве ефикасности у свакидашњем делању. Актуелна свест је под сталним притиском у двоструком смислу: са једне стране, она треба да игнорише већину слика, а са друге стране, она не сме да дозволи да се и бескорисне успомене појаве на површини ако би то пореметило нашу пажњу на живот.“²⁹

Постоји пуно разлога због којих заборављамо, али суштина је у томе да нове успомене потискују старе.

Потискивање информација је кључно код процеса учења. Заборав нам помаже и код учења. Мозак има одличан систем „избацивања“, односно заборављања мање битних ствари, тако нам помаже да увек на уму имамо битне ствари и да их призовемо

²⁹ Mark Lošonc, Bergson i virtuelnost memorije, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2012

много брже. Оставља нам информације које су од кључног значаја за свакодневни опстанак.

Савремена истраживања показују да до заборављања долази зато што је утисак тренутно неприступачан репродукцији, а не зато што је ишчезао из система дугорочне меморије. Утисак је привремено недоступан јер недостају знаци за репродукцију који су кодовани истовремено када и садржај који треба репродуковати.³⁰

Сви смо искусили нервозу око немогућности да призовемо одређени детаљ неког сећања или цео догађај. То може бити било шта, нечије име, како да кажемо одређени појам на другом језику или где смо паркирали ауто. У први мах бисмо рекли да сећања нестају али то није оно што кажу научници. Они сматрају да меморија има неограничене капацитете. Само је веома тешко евоцирати успомене које нисмо често понављали стога можемо закључити да *Сећања не пропадају*.

С' друге стране насупрот учењу у неким ситуацијама нам је потребно да нека сећања избришемо. Суочавање са непријатним и болним сећањима захтева од нас пуно храбрости. Трауме се дуго памте, чак и када целим својим бићем желимо да заборавимо, болна сећања враћају се још снажнија и јача. Људска бића имају на располагању низ механизма којима излазе на крај са таквим сећањима. Основни је потискивање, мотивисано заборављање које несвесно функционише. Потиснута сећања настављају да утичу на наше мисли, осећања и акције. Позната је могућност и свесног потискивања непријатних искустава, а сећање на њих може да се врати и након много година. Интуитивно, способност да блокирамо трауме, често је кључна стратегија за преживљавање. Интеграција трауматичног животног догађаја представља тежак пут, а награда је ослобађање од патње.³¹

³⁰ Љубомир Жиропађа, Увод у психологију, Чигоја, 2009

³¹<http://www.story.rs/art-of-living/psihologija/23006-u-dosluhu-sa-sopstvenom-prosloscu.htm>

Можемо оживети изгубљена сећања - Сва сећања су ту само их морамо пробудити. Некада је за то потребно много труда а некада је довољно да неку ствар поново видимо да би смо вратили изгубљено сећање,

Призивање успомена их мења - Тиме што се подсећамо неког догађаја то сећање у нашем уму добија предност и постаје јаче у односу на друге ствари. На пример, уколико се присетимо неког рођендана из детињства, сетићемо се да смо можда добили дуго очекивани тротинет. Сваки пут када помислимо на тај поклон сва друга сећања полако постају слабија. Сваки пут када се поново сетимо неког догађаја, сетићемо се заправо последњег сећања о том тренутку а не самог тренутака у коме се оригинално сећање одиграло.

Делови прошлости могу бити поново конструисани и од стране нашег мозга. Психолози су се успешно бавили и истраживањем имплантирања лажних сећања. Ово доводи до закључка да смо ми оно што јесмо захваљујући сећањима које смо призвали и уредили.

Меморија је нестабилна - Чињеница да можемо стално да мењамо сећања чини их нестабилним. Проблем је што се људи ослањају на стабилност своје меморије. Заборављамо да смо заборавили и тако мислимо да нећемо заборавити оно што се сада дешава.

2.9. ЛАЖНА СЕЋАЊА

Лажна сећања су честа појава. Она се вежу за старији узраст. Лажна сећања настају услед потребе да се празнине у сећањима попуне па се у њих уцрта део који недостаје. У категорију лажних сећања спадају и накнадна сећања. Пример за то је рецимо гледање старих фотографија. Ако себе видимо на некој старој фотографији, тај тренутак ћемо запамтити као део успомена и ускоро ћемо заменити сами догађај са фотографије са сећањем на фотографију.

Универзална је тенденција да приликом присећања на догађаје у којима смо учествовали, неминовно наилазимо на празнине и нејасноће које аутоматски и несвесно попуњавамо измишљеним и измењеним информацијама како бисмо сећањима дали смисао.³²

Појава лажних сећања у савремено доба настаје и као последица друштвених мрежа. Млади (од 18 до 25 година), у жељи да импресионирају своје „пријатеље“ често улепшавају своје профиле лажним информацијама. Лажу о својим везама, о љубавном животу, изласцима, послу, одморима и путовањима и на тај начин се стварају лажне успомене и тако се уништава аутобиографско сећање. Овим проблемом се бавио Психолог др Ричард Шери који је основао Друштво за неуропсихоанализу и он истиче које су лоше стране друштвених мрежа.

“Бити такмичарски настројен и окренути увек лепшу страну лица– тражење подршке или емпатије од вршњака је сасвим разумљиво. Међутим, тамна страна друштвеног конформизма је када у потпуности изгубимо себе и кренемо да негирамо оно што заиста јесмо – до степена у коме више не препознајемо искуство, свој глас,

³² Walker, W. R., Skowronski, J. J., & Thompson, C. P. (2003). Life is pleasant and memory helps to keep it that way. *Review of General Psychology*, 1, 203-210.

сећање или поглед на себе”, рекао је др Шери и додао да такво понашање може довести до осећаја стида и бескорисности.

Друштвене мреже могу да поремете однос између сећања и реалности. “Сећања су заправо промењена и мање тачна кадгод их повучемо из ума, до тачке у којој су скроз другачија од онога што се десило.”³³

³³<http://edukacija.rs/zivot/laganjem-na-fejsbuku-stvaramo-lazna-secanja>

III СЕЋАЊА У ЕРИ ДИГИТАЛНОГ ДОБА

Сведоци смо свеопште дигитализације. Целокупно друштво последњих деценија еволуира из аналогног у дигитално. Ова еволуција друштва условила је глад за знањем, информисаношћу и бржом разменом информација, па се намеће и потреба за константним развојем технологије и индустрије. Повећава се зависност и повезаност човека са машином, а утицај ове интеракције на социјалну свест друштва као и социо-психолошке последице и бенефите по човека немогуће је занемарити. У дигиталном друштву у коме су технологије комуникације толико развијене, нарочито захваљујући интернету и мобилним апликацијама које руше границе простора и смањују удаљеност, већина људи има све већи осећај друштвене изолованости.

3.1. ПОЈАМ И НАСТАНАК ИНТЕРНЕТА

Човек не може сам опстати на планети као јединка. Он је друштвено биће. У нашој природи је потреба да се социјализујемо, да будемо друштвено прихваћени и имамо пријатеље. Потребно нам је да нас неко слуша и да имамо са ким да поделимо срећне и тужне тренутке. Дружење и стицање нових познанстава у XXI веку, захваљујући интернету, никада није било једноставније и брже.

Претеча Интернета је основана 1969. године у САД-у од стране америчког Министарства обране. Првобитно се звао „*Arpanet*” што представља скраћеницу од „*Advanced Research Project Agency*” - Агенција за напредне истраживачке пројекте и речи „*net*” која означава рачунарску мрежу. Арпанет је довео до настанка интернета. Потреба за адаптацијом Арпанета настала је шездесетих година, услед Хладног рата, када је ова мрежа требало да остане функционална и у случају бомбардовања, ако би

се уништио комуникациони центар. Тако је настала електронска мрежа за потребе војске која је била у стању да одмах промени свој правац и одржи комуникацију могућом. Мрежу коју је развила војска, настављају да користе научници за своја истраживања, међутим како би се та истраживања финансирала на сцену ступају и инвеститори, војска и политичари и финансијски утицајни људи. Тако да интернет прима глобалне размере и широку примену већ од 1990. године.

Интернет пружа многе могућности и сервисе али његова основна сврха је комуникација. Он се све више користи као простор за друштвену интеракцију. У случају друштвене интеракције на коју наилазимо код разних причаоница, форума или друштвених мрежа, интеракција може бити случајна, непланирана и неизвесна, док је у првом облику употребе интернета то немогуће, јер је његова улога била преношење информација.

Сваки пут када смо у простору интернета можемо да оживимо неки стари контакт или створимо нови и савремена примена интернета је све више окренута томе.

3.2. ИНТЕРНЕТ И ДРУШТВЕНО УМРЕЖАВАЊЕ

Интернет је успео да створи нови виртуелни простор у коме се посетиоци масовно упознају и комуницирају. До тада сви претходни облици посредоване комуникације имали су за циљ омогућавање комуникације на даљину.

Друштвено умрежавање као последица информационо-комуникационих технологија је веома популарна тема данашњице. Као и све нове појаве у друштву, ова тема изазива бригу јавности за судбину модерног човечанства. Тај страх од нове технологије родио се са њеним зачетком. Људи се носталгично сећају времена пре уласка рачунара у домове. О времену када су се деца још увек играла на улици. Међу

људима влада једна општа забринутост због све веће зависности од интернета и последица коришћења друштвених мрежа, као и уверење у штетна дејства која има овакав вид комуникације путем интернета.

Услед велике популарности друштвених мрежа на интернету и сам термин друштвена мрежа постаје често употребљиван. Многи корисници савремених друштвених мрежа на интернету и не знају да су се овим појмом бавили многи научници, антрополози и социолози, у својим истраживањима и много пре настанка самог интернета. Интернет је свакако учврстио обрасце друштвености и допринео њиховом развоју. Заједно са мобилним телефоном интернет је међуљудске односе пренео у контекст друштвене интеракције.

3.3. ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Друштвене мреже настале су деведесетих година двадесетог века. Свакодневно се повећава број друштвених мрежа и облик услуге и сервиса које нуде. Оне нам увек нуде комуникацију са корисницима који су означени као наши контакти унутар мреже а не са свим корисницима исте.

Неоспорно је да су друштвене мреже, измениле начин на који разговарамо, честитамо рођендане, бирамо партнере или политичаре за које ћемо гласати. Промене које изазивају присутне су у сваком сегменту живота. Комуникација се своди на брзу размену кратких порука. Непосредан људски контакт замењују поруке на екрану.

Основни концепт друштвених мрежа је да појединац током целог живота гради своју личну мрежу друштвених односа, почевши од најужег родбинског круга који стичемо рођењем, та мрежа се непрестано рачва и шири. Са годинама ми постајемо ти

који свесно утичемо на то који ће људи чинити нашу мрежу. У њој највише има места за људе сличних интересовања, која се код појединца мењају у току живота. Бирамо је на основу различитих фактора. Код неких људи преовлађују пријатељске везе, код других културни кругови, затим колегијалне везе, познаничке и тако редом. Све то доводи до тога да персоналне мреже могу бити изразито јаке или пак крхке.

Основна подела личних комуникационих мрежа може се поделити на две групе – **експресивне и инструменталне**. Прве су оне које се базирају на пријатељству и у њима оставрујемо подршку. То су јаке друштвене везе. Инструменталне везе се базирају на обостраној користи, везују се за пословне улоге и оне су слабијег интензитета.³⁴ Сличну поделу даје и Фишер, који користи мало другачије називе, разликујући три типа веза - **формалне, сентименталне и интеракционе**.³⁵

Основна функција персоналних мрежа је осећај припадности и друштвеног идентитета, подршка и ширење информација.³⁶

³⁴Ibarra and Andrews, 1993, стр. 281

³⁵Fischer 1982, стр. 35

³⁶Welman, 2001, стр. 228

3.4. УТИЦАЈ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА НА СТВАРАЊЕ СЕЋАЊА

Како се овај докторски уметнички пројекат бави мапирањем личних сећања важно је на који начин друштвене мреже помажу да се та сећања сачувају и поделе. Некада су се успомене чувале у споменарима, дневницима и фото албумима, где су биле намењене уском кругу породице и најближих пријатеља. Данас, захваљујући интернету и друштвеним мрежама сећања је лако поделити унутар наше персоналне мреже а то доприноси и успостављању односа којих у аналогном свету не би било. Када сећања и наша искуства постављамо на друштвене профиле, делећи нашу историју ми продубљујемо осећај блискости и повезаности са људима које у приватном животу можда и не познајемо. Када на пример поставимо фотографије са летовања на наш друштвени профил, пријатељи могу да оставе своје коментаре или једноставно покажу да им се нешто допада. На тај начин и сами постају део наше успомене.

Друштвене мреже довеле су до тога да сваки делић свог живота бележимо. Нешто се није ни догодило ако о томе не постоји траг у дигиталном облику, објављен на некој од друштвених мрежа. Само оно што је објављено постаје истинито. На тај начин, сећања се чувају од неизбежног заборавља. Ми своје постојање потврђујемо у виртуелном свету, ако нас тамо нема онда као и да не постојимо. То ствара сталну тензију да морамо бити активнији на друштвеним мрежама и све присутнији. Како би истина о нашем животу наставила да постоји, важно је стално ширити мрежу пријатеља који ће вест о нама ширити даље.

Постоје разне форме друштвених мрежа које подстичу различите интеракције њених чланова. Тако једне подстичу упознавање, друге пословно умрежавање, треће проналажење љубавног партнера и тако редом. Како је тема овог докторског уметничког пројекта прикупљање сећања, усмерићемо се више на ту функцију друштвених мрежа.

3.5. ОСНОВНИ ОБЛИЦИ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА

Форуми

Први облик друштвене мреже представљају форуми. Они настају као места за дискусију на одређене теме. На њима се корисници представљају одабраним надимком односно корисничким именом. На овој мрежи можете бити пасивни посматрач као гост, односно нерегистровани корисник или можете бити активни корисник и учествовати у дискусији као регистровани корисник. Сви форуми имају своја правила понашања и санкције, односно цензуру и искључивање корисника из мреже у случају непоштовања истих. Основна функција ове друштвене мреже је јавно дискутовање и размена информација на задате теме. Форуми су веома популарни и њихов број стално расте.

Велики број форума посвећен је теми препричавања доживљаја, искуства и успомена. То се нарочито односи на форуме који за своју тематику имају тему путовања. Корисници деле своје путописе и лако је открити нова занимљива места на одређеним локацијама, захваљујући препорукама других. Сличан пример можемо наћи и код осталих форума. Рецимо ако нас занима шта да купимо партнеру за рођендан, открива се непресушна база успомена на разне поклоне и мале знаке пажње. Испричане су читаве анегдоте око припреме рођенданског изненађења и ви својим интересовањем на тему продужујете та туђа сећања и често их ширите даље у комуникацији са другима.

Причаонице

Причаонице су облик друштвене мреже који је највише допринео развоју свих каснијих, односно савремених облика друштвених мрежа. За разлику од форума на

њима корисници размењују комуникацију у реалном времену. Истовремено са популаризацијом интернет причаоница, настају и причаонице намењене комуникацији путем телефонског разговора. Због своје синхронизоване интеракције у реалном времену причаонице изазивају осећања која су слична онима која доживљавамо у интеракцији са другима у физичком свету.

Причаонице нам омогућавају по први пут активну комуникацију са особама које не познајемо. И у њима су постојале издвојене групе у којима су корисници разговарали на разне теме, делили искуства, мишљења или савете. Причаонице су осмишљене тако да се у њима води разговор између две особе у приватној „соби“. Садржај овог разговора није био видљив никоме са стране. То је стварало осећај интимности и пружало слободу њеним корисницима да отворено разговарају, па је стога логично да су најчешће теме биле флертовање или оне о којима се није разговарало у реалном окружењу, такозване табу теме. Развој технологије је причаоницама омогућио да њени корисници деле између себе фотографије или да остваре видео контакт путем веб камере.

Блогови

Блог се развија директно од појма дневника, разлика је у томе што су они видљиви великом броју људи. На блогу се могу писати лични подаци, догађаји, мисли или утисци. Они представљају облик самопрезентације. Блог је једноставна интернет страница коју власници (уредници, аутори) сами припремају стављајући на њу различите текстуалне, аудио или видео садржаје.

Осим у сврху аутобиографских белешки, могу се користити и у професионалној конотацији за афирмацију својих уметничких, дизајнерских, научних и других способности.

3.6. САВРЕМЕНЕ ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Најпознатије савремене друштвене мреже су: Фејсбук (Facebook), Твитер (Twitter), Инстаграм (Instagram), Линктин (LinkedIn), Пинтерест (Pinterest) и Снепчет (Snapchat). Свакодневно настају и нове друштвене мреже али и нестају оне за које се губи интересовање корисника.

Заједничка карактеристика савремених друштвених мрежа је постојање листе пријатеља или све чешће пратилаца. Динамика на друштвеним мрежама одвија се на „зиду“ друштвене мреже, односно на простору предвиђеном за остављање коментара. Јавни простор комуникације унутар личне мреже је основна функција савремених друштвених мрежа иако оне нуде и разговор унутар приватних порука.

Овај докторски уметнички пројекат неће се бавити свим горе наведеним мрежама, већ само Фејсбуком, Инстаграмом и Снепчетом, као узорцима на који начин друштвене мреже приступају сећањима и дељењу информацијама о важним животним догађајима.

Фејсбук (Facebook)

Фејсбук (Facebook) је комерцијална интернет друштвена мрежа коју је 4. фебруара 2004. године основао Марк Зукерберг (Mark Zuckerberg), бивши студент Харварда. У својим почецима, Фејсбук је био намењен само студентима Харварда, који су тим путем могли међусобно да комуницирају и размењују информације. Данас ова интернет страница има више од милијарду активних корисника.

Основна функција Фејсбука је одржавање контакта са пријатељима, рођацима и колегама и размена порука, информација и фотографија. Са ширењем мреже долази и до формирања група са истим интересовањима.

Како се овај докторски уметнички пројекат бави сећањима, акценат у овом раду ставља се на функције које ова мрежа пружа у сврху размене сећања.

Фејсбук је од самог почетка препознао значај сећања и важних момената у свачијем животу. Тако да у својим опцијама садржи могућност објављивања важних животних догађаја које означава појмом „животни догађаји“ или у оригиналу „life event“. То је једна од основне четири функције које нуди мрежа у оквиру профилне странице сваког корисника. Издвојено је понаособ пет категорија: посао и образовање, породица и везе, кућа и селидбе, здравље и фитнес и последња пета категорија, путовања и искуства. Свака од ових категорија има више подкатегорија, али и могућност за додавање сопствене. Преостале три основне функције унутар профила су статус, фотографије и видео записи које се могу класификовати у албуме са датумом објаве и уношењем података као што су локација и препознавање лица на њима познатој као „таговање“. Најновија функција је додата 2016. а то је видео пренос у реалном тренутку „live video“.

Са обзиром да број информација на нашој Фејсбук страни свакодневно расте, баш као и у реалном животу, постаје тешко доћи до неких ранијих садржаја. Зато је у марту, 2015 године увео опцију „на данашњи дан“, која извучи успомене и фотографије тог истог дана пре извесног низа година – 1, 2 ... 5 или 10. Занимљиво је да је за ову сврху пажљиво осмишљен алгоритам који води рачуна да се међу тим успоменама не појави садржај који се односи на бивше љубави или рецимо фотографије са преминулим особама.

Годину дана раније, фебруара 2014. занимљиву опцију, у част своје десетогодишњице од настанка, креиран је персонализован видео намењен свим корисницима Фејсбука у трајању од 62 секунде, са насловом „A Look Back“. У њему су били садржани сви важни моменти од тренутка ступања на друштвену мрежу –

Фејсбук. Уколико је неко имао жељу да измени фотографије и објаве које су се налазиле у видеу, била је доступна и та функција.

Фејсбук чува успомене и на особе које су преминуле. Многе друге мреже нису још увек тачно одредиле како поступати са профилем после смрти корисника друштвене мреже. Фејсбук је понудио две опције својим корисницима. Једна је да се профил угаси, а друга је да се профил пребаци у облик меморијалног профила, где пријатељи покојног могу делити своје успомене, те профил преузима улогу „гроба“ који пријатељи могу посећивати. Управљање меморијалним профилем припада наследнику кога сваки корисник фејсбука може изабрати у својим подешавањима. Овакав профил има ограничена права коришћења. Како опраштање са преминулим никада није лако, некада овакав вид одржавања успомена може бити и сувише болан за ближње.

Некада смо од баке рецимо могли да наследимо стара љубавна писма, музичке плоче, албуме са фотографијама, у данашњем добу, све те успомене се налазе у дигиталним базама, разним просторима за складиштење дигиталних података, такозваним облацима, и у профилима на разним друштвеним мрежама.

Инстаграм

Инстаграм је настао као бесплатна мобилна апликација за обраду слика и даље дељење истих на разним друштвеним мрежама. Прво је био намењен „IOS“, оперативном систему а од 2012. и Андроиду. Осмислили су га програмери Кевин Систром (Kevin Systrom) и Мајк Кригер (Mike Kriger) 2010. године. Према речима аутора добио је назив Инстаграм од речи „инстант“ и „телеграм“. По узору на старе полароид фото-апарате који су у свом називу садржали префикс „инстант“. Телеграм у

имену представља идеју да се фотографије у веома кратком временском периоду деле између великог броја људи. Године 2012. Фејсбук је откупио Инстаграм.

Поред филтера који се могу примењивати на фотографијама и видео записима, Инстаграм има две препознатљиве карактеристике. Прва је постављање хаштагова уз фотографије и видео записе, који их повезују са осталим садржајима на мрежи. Друга карактеристика Инстаграма су такозвани геотагови којима се означава место на којима је фотографија направљена. На тај начин повезивање успомена различитих људи са различитих места никада није било лакше. Довољно је укуцати у поље претраге „#медени месец“, „#први пољубац“, „#доручак“, или било који други појам и добићете неисцрпну базу различитих, сликовних, прича, уз које је могуће дописати текст или коментар. Исто се догађа ако претрагу вршимо на основу локације, „#београд“, „#савамала“, „#бенакибабеоград“. Уколико неко жели да своје податке учини приватним он их може делити само са групом својих пратиоца, (на овој друштвеној мрежи за разлику од Фејсбука који има пријатеље, Инстаграм има пратиоце, који својим именом ревносније означавају улогу коју имају унутар мреже, јер се пријатељски односи темеље на љубави, поверењу и међусобном уважавању).

Инстаграм је у августу 2016. године представио нову опцију „Приче“ која омогућује корисницима да објављују „живе приче“ из свог живота и оне су предвиђене да нестају након 24 сата, али можете их и сачувати у меморији мреже. Изглед ове функције преузет је од Снепчета. У априлу 2017. представљене су „налепнице са проширеном стварношћу“ (Проширена стварност или у оригиналу „augmented reality (AR)“, је реално окружење које је проширено компјутерски генерисаним текстом, сликом и звуком. Оне нам дају обиље могућности за игру и забаву, и наше успомене могу учинити оригиналним.

Инстаграм као своју уводну поруку добродошлице на профил користи реченицу „Почните да бележите и делите тренутке из свог живота.“ И то је његова

примарна намена, иако све више људи користи ову мрежу за самопромоцију и маркетинг.

Снепчет (Snapchat)

Снепчет (енгл. Snapchat) је друштвена мрежа коју су креирали Еван Шпигел (Evan Spiegel), Боби Марфи (Bobby Murphy) и Реџи Браун (Reggie Brown), бивши студенти Станфорд Универзитета. Један од главних концепта Снепчета је тај што су слике и поруке доступне само за кратко време, (једна до десет секунди у зависности од подешавања), пре него што постану неприступачне.

Снепчет је у почетку био коришћен за креирање мултимедијалних порука званих "снепс". Оне садрже слику или кратки видео и имају могућност додавања разних филтера, текста или цртежа.

Две најпрепознатљивије карактеристике ове мреже су "Геофилтери" додати у јулу 2014, и „Ленс“, објављени у септембру 2015. Геофилтери су разне наменски прављене графике које се лепе преко фотографије. Доступни су кориснику само ако се налази на одређеној географској локацији, као што је град, догађај или дестинација. "Ленс" опција се везује за видео и омогућава корисницима да додају ефекте у реалном времену у њихове снимке користећи технологију детекције лица која се активира дугим притиском на лице на екрану.

На овој друштвеној мрежи пријатељи могу да се додају преко корисничког имена и телефонског именика, користећи прилагодљив "Снепкодс" али и кроз опцију "у близини", где се врши скенирање корисника мреже који су у близини.

У јулу 2016. године, друштвена мрежа Снепчет представља нову функцију "Memories". „Успомене“ омогућавају да се снимци, објављене приче, поруке и

фотографије чувају у приватном делу, намењене самом кориснику, заштићене шифром, или његовој мрежи пријатеља. Садржај базе „успомена“, може бити претраживан по датуму или користећи ситем за препознавање објеката.

У августу 2016, Снепчет лансира Геостикерс, карактеристику које омогућава корисницима да пошаљу налепнице специфичне за неки град у сликама и порукама, а у априлу 2017, Снепчет представља "налепнице света", које дају могућност корисницима да додају увећане реалне елементе у било којој декорацији.

3.7. ПОЈАМ ГЕОВИЗУЕЛИЗАЦИЈЕ

Визуелизација представља појам стварања менталне слике простора који се у том тренутку не види. Њена сврха је у откривању непознатог. Ако томе додамо префикс Гео, добијамо појам опажања земље. Геовизуелизација се везује за дигитални формат. Њена претеча су биле папирне мапе које су представљале базе података и њихове презентације. Развој информатике, нарочито у области географских информационих система (ГИС-а) и даљинске детекције, омогућио је унапређење геовизуелизације и значајно повећао примену, анализирање и представљање просторних података.

Географска визуелизација, заједно са компјутерском графиком, ГПС-ом, симулацијом, виртуелном стварношћу, даљинском детекцијом итд, омогућује нови начин преношења геопросторних података, препознавање одређених процеса и патерна и њихово боље разумевање. Нека истраживања наводе да преко 80% свих дигиталних података на интернету садржи неку геопросторну референцу (географске координате, адреса, поштански број).³⁷

„Веб мапирање“, као облик интерактивности на интернету, доводи до појаве великог броја нових алата, апликација, мапа и других видова геовизуелизације.

Дигиталне карте све више прелазе из дводимензионалног облика у тродимензионални, а све је популарнији и појам проширене стварности који се надовезује на геовизуелизацију, а о којој је већ било речи у употреби на друштвеним мрежама.

³⁷A. M. MacEachren and M.-J. Kraak (2001): Research Challenges in Geovisualization, Cartography and Geographic Information Science, Vol. 28, no. 1, pp. 3-12.

У сврху 3D приказа Земље и објеката на њој, настало је неколико геопретраживача - "Digital Earth", "Virtual Earth", "Google Earth" и неки други сличних могућности.

3.8. ПРОГРАМИ ЗА ВИРТУЕЛНИ ОБИЛАЗАК СВЕТА ЧУВАЈУ СЕЋАЊА

Интернет и рачунари нам омогућавају да путујемо, а да не напустимо наш дом. Скоро сваки кутак наше планете визуелно је доступан у дигиталном облику, а често су карте и фотографије допуњене аудио и видео садржајем, који прате корисне информације.

Такав начин путовања не може да замени јединствено искуство које путовање пружа али може значајно да помогне у планирању истог или да нам помогне да лакше евоцирамо успомене са неких давних путовања. Поседује и едукативни карактер и може нам помоћи да се лакше упознамо са одређеним подручјем и усвојимо нова знања.

Најпознатији програми за визуелан пут око света су „Google Earth“, „Google Maps“ „Live Maps“, „Photosynth“ и „NASA World Wind“.

Гугл мапе „Google maps“

Гугл мапе (Google maps) је апликациони сервис настао 2004. године и као производ Гугл компаније објављен на мрежу 2005. Он нуди приказ дигиталних векторских карти света или растерских карти састављених од сателитских снимака. Нуди могућност дигиталног панорамског приказа улица са углом посматрања и кретања од 360° која се зове Приказ улица (Street View); планирање руте путовања за начин кретања аутомобилом, пешачењем, бициклом или јавним транспортом; затим

проналажење одређених локација на карти; тренутним условима у саобраћају који се добијају путем „Google Traffic“ опције, а за коју је осмишљен програм који прикупља анонимне информације преко мобилних телефона; Гугл препоруке (Google Review), где можете унети ваш коментар и оценити одређену локацију звездама од једне до пет.

(Гугл) Временска линија „Timeline“

Занимљиво је што Гугл памти податке о вашем кретању у својој бази (који су доступни само вама и Гуглу на увид) кроз опцију „Временска линија“ (Timeline), која је добила овај назив и нове функције и дизајн 2015. пре чега се звала Гугл историја локација (Location History). На основу тих информација обавештаваће вас о саобраћају између локација на којима се најчешће крећете, нудиће вам разне сугестије на основу места која сте посетили и слично.

Рецимо ако желите да убаците фотографију као опис за одређену локацију или оцените препоруком неко место, Гугл вам у прозору који се отвара аутоматски нуди списак локација које сте посетили у предходном периоду од 7 месеци. Ове локације у густо насељеним градским областима углавном нису тачне, јер Гугл извлачи податке на основу географског положаја са грешком у удаљености од 13 метара. Али изван града ове локације раде доста прецизно. Тако да Гугл тачно зна где сте летовали у ком хотелу, колико дана, или у ком локалу сте доручковали. Ова база информација се налази под секцијом која се назива „Timeline“. Временска линија прикупља ове информације само када сте логовани на вашем уређају (телефону, лаптопу, таблети), и само онда када је укључено препознавање локације на истом, али није потребно да уређај буде повезан на интернет. Основне функције временске линије у оквиру Гугл мапа апликације су приказ кретања у току године, месеца и дана, нуди и пречицу за најчешће посећиване локације, приказује тачан временски период који сте провели на одређеној локацији, при том ако сте користили и опцију Гугл фотографије можете

тачно издвојити фотографије које сте направили тог дана. Закључак је да Гугл заиста чува наше успомене онаквим какве јесу и веома лако је посетити неко место поново или евоцирати успомену на неки догађај или путовање које смо заборавили. Са Гугл Временском линијом немогуће је да не пронађемо како се звао онај мали кафић у коме смо пили одлично вино у Италији или када смо последњи пут посетили баку на селу. Гугл Временска линија има све одговоре.

Апликација памти толико информација да можете ићи назад у прошлост од 2009. године, када је ова опција објављена. Можете поновити кретање за сваки дан понаособ и извући податке колико сте дневно пешачили километара и тачно у колико сати. Памти све руте у току дана. Никада раније, пре ове апликације, није било могуће памтити толико информација о географском положају и кретању у току времена.

(Гугл) Приказ улица „Street View”

Приказ улица настаје од пројекта са Стенфорд универзитета, 2001. године који се звао „The Stanford CityBlock Project“. Овај пројектар финансирао је Гугл и као своју опцију поставља на мрежу у оквиру апликационих система Гугл мапе и Гигл Земља, 2007. године. Испрва је обухватао географски простор Америке, да би се убрзо проширио на читав свет. У оквиру Гугл мапа, у новембру 2008. године уведена је иконица човечуљка у доњем десном углу мапе, кога корисник може спустити на мапу и видети 3D приказ простора. Исте године почиње да се користи и технологија која аутоматски блурује лица људи која су фотографисана на улицама. Од 2010. године постоји могућност улазка у просторије пословних објеката и 2013. и сами власници локала могу направити фотографије свог простора и поставити на Гугл.

Већина фотографија је направљена из Гугловог возила, аутомобила или комбија, али на неким локацијама коришћени су и мотори, трактори, бицикли, возила

за кретање по снегу или пак фотографије направљене пешачењем. За приказ подводног простора коршћене су технике за подводно снимање.

На многим фотографијама које је Гугл направио можемо препознати наше пријатеље, рођаке, чланове породице. Нашу кућу, љубимца, аутомобил. Како је живот константно изложен променама, моменти остају забележени у витруелној стварности коју нуди приказ улица из Гугла. На тај начин се можемо присетити какав смо ауто возили пре више година, управо у тренутку када је Гугл возило прошло кроз нашу улицу. Може се десити да препознамо оне које волимо, а којих више нема. Овај начин посматрања Гугл приказа улица је својеврсна врста путовања кроз време.³⁸ Гугл је препознао значај чувања тих промена и направио нову функцију 2014. „Street-level imagery“ где нуди архивску базу приказа улица из прошлости. На тај начин готово дословно можемо путовати кроз прошло време, посматрајући промене у њему.

³⁸ <http://mashable.com/2016/07/25/google-street-view-memories/#5uMbKpq0BaqS>

IV БЕОГРАД – МЕСТА СЕЋАЊА

Београд је једно од најстаријих насеља у Европи. На његовој територији, управо због његовог положаја на раскрсници путева између истока и запада, одвијали су се многи ратови. Сва та разарања и рушења Београда лишила су га доказа о трајању.

Београд се налази у југоисточној Европи, на Балканском полуострву. Лежи на ушћу реке Саве у Дунав. Воде река га опасују са три стране и зато је одувек био чувар речних пролаза. Због тога је и прозван „*капијом*“ Балкана и „*вратима*“ Средње Европе.

. Добио је назив Београд због утврђења на Калемегдану које је доминирало простором и јер је изграђен од белог камена. Најстарији записи који помињу ово име града потичу из 878. године.

Београд се састоји из 17 градских општина, од којих је 10 део ужег и урбанизованог подручја (Стари Град, Савски Венац, Врачар, Звездара, Палилула, Нови Београд, Земун, Вождовац, Раковица и Чукарица), а 7 је приградских општина (Младеновац, Лазаревац, Сопот, Сурчин, Гроцка, Барајево и Обреновац).

Главна улица Београда је Кнез Михаилова и њој су уписане координате Београда: 44°49'14" северне географске ширине и 20°27'44" источне географске дужине.

4.1. ИСТОРИЈА БЕОГРАДА

Историја Београда се везује за период од око 7000 година пре нове ере, када су трагови цивилизације откривени у околини Београда. Тај период је везан за народ Винча. Касније су област данашњег Београда населила трачко-дачка племена Синги. Од њих су га преузели Скордисци, келтско племе, 279. године п.н.е. и дали му име Сингидунум, што значи утврђени град.

Када су у Подунавље продрли Римљани, на узвишењу изнад река подигли су утврђење. Град је достигао врхунац развоја у III веку. Поделом Римске империје, 395. године, на Источно и Западно царство, Сингидунум припада Источном царству, које добија назив Византија. Године 441. град је порушио хунски хан Атила Бич Божји, а обнавља га византијски цар Јустинијан. Словени су га у VII веку затекли у рушевинама, јер су га спалили Авари.

У писаним документима име главног града Србије, први пут се спомиње 878. године, као епископатус Белограденсис. Први пут се помиње као град српског народа 1284. године, када га добија краљ Драгутин на управу. Убрзо се развија као престоница деспота Стефана Лазаревића, после чије смрти пада у руке Мађара. Године 1521. осваја га Сулејман II Величанствени и тада Београд постаје турско-оријентална варош са сто хиљада становника. Цркве су замењене џамијама, а подижу се и безистани, хамами, караван-сараји, мошеје и медресе (школе). После 167 година мира, почиње рат између Турске и Аустрије и Београд постаје поприште нових сукоба. Од тада над градом се смењују владавине Аустрије и Турске. Турци, у време Сулејмана Величанственог, претварају Калемегдан у утврђење које је било чувено по својој јакој одбрани. Турци су саградили и кулу Небојшу, на обали реке Саве, испод Калемегдана, која је данас уметничка галерија и простор за презентацију културних догађаја.

У Првом српском устанку 1806. године, Београд је ослободио Карађорђе Петровић. 06. априла 1867. године, Турци су предали кључеве града кнезу Михаилу Обреновићу. После страдања у оба светска рата, Београд је престоница Југославије и њен главни град до распада земље. Дани слободе су одмах претворени у дане обнове и изградње града. Већ 1946. године почиње изградња објеката на левој обали Саве. Тамо израста Нови Београд, који се брзо спаја са Земуном, делом Београда од 1934. године у десном приобаљу Дунава. У НАТО бомбардовању Београд доживљава ново разарање, када су у њему тешко оштећени Генералштаб, Телевизија, торањ на Авали, хотел Југославија, зграда Ушће, болница на Дедињу, зграда Савезног секретаријата унутрашњих послова, Дом ваздухопловства и касарна у Земуну, трафо-станица на Бежанијској коси и други објекти.

4.2. ЛОКАЦИЈЕ У БЕОГРАДУ, КАО МЕСТА СЕЋАЊА, ОДАБРАНЕ ЗА ОВАЈ ДОКТОРСКИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ

За овај докторски уметнички пројекат „Мапирање сећања, Просторно лоцирање индивидуалних сећања посредством знака у функцији питања“ аутор се опредељује за 25 локација. Оне су углавном сконцентрисане у главном градском језгру или пак представљају важне туристичке локације које се могу налазити и изван центра. Оне су јавне површине, места на којима се окупља велики број људи. Аутор сећања доживљава као пут који се одвија кружним током. Све полази из једне тачке, и присећањем, се време враћа у исту тачку. Тако се добија кружни облик или кретање које је непрестано. Због тога све иконице у основи имају круг који је исте величине и интезитета. Избор је остао на 25 локација јер тако сва сећања формирају квадрат у кога се може уписати круг. Овај број места би се у будућности могао повећати али тако да увек задржи исти однос.

Авала

Авала је планина која се налази на око 15 километара од центра Београда, ваздушном линијом, односно 20-ак километара путем. Висока је 511 метара, тако да је замало премашила висину која је дели од тога да буде брдо. Авала је и заштићено природно добро изузетне важности. Свеж ваздух, пријатна клима и организована и уређена мрежа стаза за шетање су оно што Авалу издваја као једно од омиљених излетишта на територији Београда. На месту где се некада налазио средњовековни град Жрнов налази се споменик Незнаком јунаку, дело Ивана Мештровића, а мало даље од њега је Авалски торањ. Првобитни торањ саграђен 1965. је срушен 1999. године у НАТО бомбардовању и на истом месту подигнут је нови, 2010. године, који је незнатно виши у односу на претходни.

Ада Циганлија

Ада Циганлија је речно острво на Сави. Назив Циганлија могао би да потиче од Келтских речи „singa” и „lia” које значе острво и подводно земљиште, а односио се на променљивост водостаја Саве. Од 1821. године Ада је државно и народно добро, што је остало и до данас. Од 1967. године, преграђивањем десног рукавца, настаје вештачко језеро, које је најомиљеније излетиште Београђана и место за рекреацију и купање у врелим летњим данима. Поред тога она је центар окупљања разних спортских, едукативних и музичких манифестација. Данас, заједно са Адом Међицом, језером и делом Макишког поља, Ада заузима површину од око 800 хектара. Круг око језера износи 7,7 km, а укупна дужина бицикличке стазе на Ади је 10 km. На обали језера налазе се бројни кафићи и ресторани који нуде забаву и у касним ноћним сатима. Ада Циганлија спада у једну од најатрактивнијих локација у Београду.

Београђанка

Зграда Београђанке подигнута је на територији општине Врачар, у периоду од 1969. до 1974. године по пројекту архитекте Бранка Пешића. Висока је 101 метар и има 24 спрата. У време када је грађена била је највиша зграда Београда.

Бранков мост

Бранков мост је саграђен 1956.године, на месту некадашњег моста краља Александра који је уништен у II Светском Рату. Име Бранков мост добио је од својих грађана, по улици на коју се надовезује – Бранкова улица (песник Бранко Радичевић), међутим постоји и друго мишљење, да се име Бранков, везује за Бранка Ћопића који је извршио самоубиство скочивши са овог моста 1984. године.

Булевар краља Александра

Булевар краља Александра носи име по краљу Александру Обреновићу и друга је по дужини улица у Београду. Она је препуна радњи и веома је прометна. Данас је то незаобилазна улица када се купују нове ципеле, а некада је била преупуна разних занатлија. Потпуно је реконструисана у радовима 2010. године.

Гардош

Гардош је брдо у Земуну кога карактеришу старе калдрмисане улице, кафане и Миленијумска кула, на врху брда са прелепим погледом на Дунав и ушће река. Кулу на Гардошу подигли су Мађари, 1896. године, у част прославе 1000 година од досељавања у Панонску низију и она је била једна од 4 подигнуте куле у најдаљим градовима у склопу царства и данас је једна од две сачуване.

Железничка станица

Главна железничка станица у Београду сазидаана између 1882. и 1885. по плановима архитекте Драгутина Милутиновића и има статус споменика културе од великог значаја. Први воз са ове станице кренуо 1884. са краљем Миланом, краљицом Наталијом и престолонаследником Александром Обреновићем, као првим путницима, са одредиштем у Бечу.

Зелени Венац

Зелени венац је територија у самом центру Београда. Добила је називо по кафани која се налазила на месту где се данас налази ресторан „McDonald's“.

Најкарактеристичније за ову локацију су отворена пијаца и окретница великог броја аутобуских линија.

Земунски кеј

Званични назив овог кеја је Кеј ослобођења, јер се протеже паралелно са истоименом улицом. Налази се уз обалу Дунава и на њему се налазе многи ресторани и кафићи. Саджи бицикличку стазу и шеталиште са клупама и прелепим погледом на реку. Свако ко се шета овим кејом обавезно застане да се диви лабудовима који су његови становници.

Калемегдан

Калемегдан је најважнији културно-историјски простор и највећи парк у Београду. Налази се на ушћу Саве у Дунав и има прелеп поглед на Нови Београд и реке. Име потиче од турских речи кале – тврђава и мегдан – борба. Калемегданом доминира Београдска тврђава – стварана у раздобљу од почетка наше ере до XIX века.

Калемегдан обухвата Видин капију, Капију Карла VI, барутану, Дефертову капију, чесму Мехмед-паше Соколовића, остатке Митрополије, цркву Ружицу и Свете Петке, хамам, тополивницу, куле Деспотову (данас опсерваторија), Јакшићеву, Зиндан, Леополдову, Стамбол и Карађорђеву, Дамад Али-пашино турбе, римски бунар и Сахат капију. Од новијих објеката истичу се Споменик захвалности Француској, Споменик победнику, Споменик деспоту Стефану Лазаревићу, фонтана Буђење, Костурница бранилаца Београда, зграде Природњачког и Војног музеја, Велико степениште, Уметнички павиљон Цвијете Зузорић, ресторан Калемегданска тераса и зоолошки врт.

Кнез Михаилова улица

Кнез Михаилова спада у најстарије и најзначајније улице у Београду. У њој су видљиви трагови дуге историје града. Садашњи архитектонски план добила је 1867. и име Кнез Михаилова 1870. године. Она представља главну пешачку зону у граду и спаја Калемегдан са Тргом Републике и Теразијама. У њој се налазе радње свих познатих брендова и прегршт кафића и ресторана. Ту су смештени и многи важни објекти – Народна библиотека града Београда, галерија Академије ликовних ументости, зграда САНУ и многи други објекти и споменици.

Косанчићев Венац

Косанчићев Венац је у деветнаестом веку био друштвени, културни и трговински центар Београда. И данас је веома популаран. На Косанчићевом Венцу налазе се Саборна црква, Зграда Патријаршије, Конак Кнегиње Љубице, Остаци рушевина Народне библиотеке из 1941. године, кафана Знак ? и многи други важни објекти.

Кошутњак

Кошутњак се простире на површини од 330 хектара, а сама парк-шума је испресецана многобројним стазама за шетање и рекреацију. Вероватно да је име Кошутњак настало због кошута којих је некада овде било. Кошутњак је данас омиљено излетовалиште Београђана.

Лидо

Велико ратно острво – ада на Дунаву, у прошлости називано Сиротињско, Циганско и Дунавско. Законом је заштићено и представља оазу нетакнуте природе, мочварних биљака, летњих кампова, птичијих гнезда и плаже Лидо.

Мост на Ади

Један од новијих симбола Београда, Мост на Ади који повезује Нови Београд и Чукарицу постаје једна од градских икона. На самом рту Аде Циганлије подигнут је пилон висок 207 метара, који попут једра огромног брода симболизује путовање у бољу будућност.

Сава Мала

„Део око Карађорђевог улице“ како га неки зову, обухвата много ширу област. Налази се од Калемегданске тврђаве и Косанчићевог Венца јужно па дуж обале реке Саве. Некада Сава махала, село са стотинак кућа, кнез Михаило Обреновић раселио је, а ту је изградио српску варош чији су центар чиниле улице Босанска (данас Гаврила Принципа), Сарајевска и Карађорђевог, са многим трговачким радњама и кафанама „Босна“, „Венеција“, „Лиман“, „Делиград“, „Крагујевац“, „Чокот“, „Златна лађа“, „Босфор“, „Краљевић Марко“ и многе друге, где су Савамалци умели да живе и да се веселе.

Скадарлија

Од амбијенталних целина посебну пажњу привлачи *Скадарлија*, са музејем Ђуре Јакшића, галеријом „АС“, бројим ресторанима у којима се служе национални специјалитети уз звуке тамбураша и другим културно-туристичким садржајима. У близини Народног позоришта, калдрмом поплочана уличица, лепа и богата староградским духом. Одувек састајалиште многих уметника, боема.

Студентски град

„Студењак“, комплекс зграда на новом Београду је једно од највећих студентских насеља на Балкану. То је град у малом који се простире на 10,5 хектара и има све потребне садржаје. Град који никад не мирује. Место где непознати цимери постају пријатељи за цео живот.

Ташмајдански Парк

Парк Ташмајдан са црквом Светог Марка, у којој се налазе мошти цара Душана, место је за предах и упознавање давне прошлости. Испод бујне зелене траве крије се стари каменолом, још старија ташмајданска пећина, чије су стене старе 14 милиона година, где су многи кроз историју налазили уточиште. Један од најлепших паркова Београда формиран је тек после изградње Главне поште.

Теразијски трг

Најпознатији београдски трг на коме су хотел „Москва“ и теразијска фонтана. Директно је повезан са Зеленим венцем и популарно је састајалиште београђана.

Топчидерски парк

Топчидер је парк који се једним делом спаја са Кошутњаком и налази се у долини Топчидерске реке која га пресеца. Ово је уједно и први уређен парк у Београду који датира још из 1831. године. Поред Милошевог Конака који се налази у Топчидеру, сам простор је лепо уређен, украшен дрворедима платана и баштама које су уређивали чешки вртлари.

Трг Републике

На месту некадашње “Стамбол капије” формиран је централни градски трг на коме се налази споменик кнезу Михаилу, Градска кафана, Народно позориште, Биоскоп “Јадран” и Дом војске.

Ушће

Место на Новом Београду где се спајају две велике реке, Сава и Дунав. Пуно Зелених површина и пешачких стаза. Ту је Музеј савремене уметности, Парк пријатељства, ту се одржава “Бир фест”.

Храм Светог Саве

Комплекс у окружењу храма Светог Саве и Народне библиотеке, убраја се у најпосећеније делове Београда. Храм плени монументалношћу јер је дугачак 91 м, широк 81 м и висок 70 м, те представља највећи православни храм у Европи и један од симбола Београда.

25. Мај

Дунавски кеј познат као „25. мај“, са бицикличком стазом, тениским теренима, базеном и кафићима на води (сплавовима).

4.3. ЗАПИСАНА СЕЋАЊА НА БЕОГРАД

Град своју прошлост и сећања на исту најбоље одражава у записаним речима великих људи, који су волели Београд, било да су у њему живели или кроз њега само пролазили.

Деспот Стефан Лазаревић: „...дошавши, нађох најкрасније место од давнине, превелики град Београд, који је по случају разрушен и запустео, саздах га и посветих Богоматери...“.

Џек Николсон: „У Београду сам први пут (1973). Дошао сам и зато што никад још нисам био у овој средини, на истоку Европе. За кратко време сам утврдио две ствари, за мене врло важне: једе се изврсно, а приступ филмовима је много интелектуалнији него у Америци.“

Нинус Несторовић: „Да ли је ико икада питао Београд шта би волео да буде кад порасте?“

Душко Радовић: „Ко је имао среће да се јутрос пробуди у Београду, може се сматрати да је за данас довољно постигао у животу. Свако даље инсистирање на још нечему, било би нескромно.“

Иво Андрић: „Овај велики град био је, изгледа, одувек овакав: истрган, просут, управо као да никад не постоји, него вечно настаје, дограђује се и опоравља. С једног краја ниче и расте, а са другог вене и пропада. Увек се креће и таласа, никад не мирује и не зна шта је спокој и тишина. Град на две реке, на великом простору сапет ветровима.“

„...Али највећи раскош тога неба над Београдом, то су сунчеви заласци. У јесен и у лето они су пространи и јарки као пустињске визије, а зими пригушени тмастим облацима и рујним маглама. А у свако доба године врло су чести дани кад се огањ тога сунца које залази у равници, међу рекама под Београдом, одбије чак горе у високој куполи

неба, и ту се преломи и проспе као црвен сјај по разасутој вароши. Тада сунчано руменило обоји за тренутак и најзабаченије углове Београда и одблесне у прозорима и оних кућа које иначе слабо обасјава.“

Борислав Пекић: „Нема града на свету око кога су се јагмили толики народи, под чијим су се бедемима водиле толике битке, који је толико пута мењао власника и педесет пута уништаван да би се свих педесет пута поново из историјског гроба подигао – као што је наш Београд. Па зар та чињеница што је тај град српски ни најмање о Србима не говори?“

Алфред Хичкок: „Колико сте ви тек имали да градите кад се зна да су бомбардовали и Немци и савезници. Лако је другим великим градовима Европе да се хвале својом лепотом... Имате леп мали зоо-врт... Казали су ми да је у време бомбардовања и зоолошки врт био порушен и да су животиње биле побегле на улице, али да су се саме вратиле назад... Стварно лепа прича – не знам да ли је истинита...“

Душко Радовић: „Београд је опет огрејало сунце, јер нико други није хтео.“

Семјуел Бекет: „Посебно сам импресиониран ведром и топлим атмосфером Београда.“

Ерскин Колдвел: „Тада су ми били потребни сусрети с људима који ме неће третирати површно као што ми се то код нас дешавало, с људима који сатима седе за столом и друже се, певају неке песме и увек имају страшно много да кажу. Тај београдски период је просто излечио моју душу...“

Момо Капор: „Београд није у Београду, јер Београд, у ствари и није град – он је метафора, начин живота, угао гледања на ствари...“

„Ако ишта погоди Београд, погодиће га то што више неће моћи да прича са светом! У овом граду, наиме, готово да нема породице која нема неког од ближњих у

иностранству. И не постоји град на планети где се више прича преко телефона! Наравно, више зовемо ми, него наши нас! Наши у белом свету су се већ навикли да штеде новац, импулсе и осећања. Презадужени преко гуше, с неплаћеним киријама и телефонским рачунима, када нас ухвати сентиментално расположење зовемо кога стигнемо у Америци, Аустралији или Француској.“

„...Једноставно, он није фотогеничан! Али ће зато учинити нешто посве друго: разбудиће готово физичку бол од чежње, онима што су макар само неколико дана провели на његовим улицама, баш као што је нека фотографија бивше љубави у стању да нас измучи до смрти.

План његових улица постаје нешто слично топографској карти нашег срца. Тај ће нас град опчинити шармом, а никад нам неће открити тајну шифру те чудне љубави, којој не знамо разлога. Остаћемо заувек његови добровољни заточеници, који су између безброј градова ремек-дела изабрали баш Београд да у њему проживе свој једини живот који им је дан.“

V РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОЈЕКТА

5.1 РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживања спроведена за потребе овог рада анализирајући друштво и потребу појединца да са другима подели одређене моменте свог живота али и завири у туђе животе као и глобалну опчињеност виртуелном стварношћу и друштвеним мрежама, а посебно коришћење визуелних симбола као распрострањеног вида комуникације, резултата синтезом њихових чинилаца дајући нову димензију интеракције естетике, дизајна, комуникације и урођене радозналости и љубопитљивости човека стварајући подлогу за коришћење личних сећања и њиховог дељења са другим особама као инспирацију за креирање једноставних визуелних знакова.

Истраживање и сам пројекат је имао велики одзив међу људима. У онлајн анкетирању учествовало је највише људи старосне доби од 25 до 35 година, чак њих 45%. Најмање је било оних старости преко 55 година само 1%, а 27% су били млађи од 25 година. Укупно је анкетирано 146 особа. Период испитивања људи о својим сећањима, на локацијама Београда обухваћених пројектом, трајао је две седмице и прикупљени су подаци са свих локација.

За попуњавање анкете је било потребно у просеку 5,28 минута. Њих 111 је анкету попунило преко рачунара (он је коришћен и за потребе анкетирања на терену) Остатак је анкету попунио преко таблета или мобилних телефона.

Највећи број испитаника је одлучило да пише о свом сећању са Калемегдана, њих 17%. Потом следе Скадарлија 10% и Кнез Михајлова улица 9%. Иза њих Земунски кеј и Студентски град са 7% односно 6%.

Од укупног броја испитаника, 51% чинили су мушкарци, а 49% жене.

Истраживања су открила конкретне податке о сећањима која су описивали појединци. Највише је било сећања која са собом носе снажне емоције на скали од 1 до 10, оцену 10 својим емоцијама је дало 43% испитаника.

Што се тиче временског оквира у које сећање сеже испитаници су давали најразличитије одговоре. Тако да је закључак да су равномерно заступљена сећања из свих периода живота.

На следеће питање, да ли одређено сећање евоцира позитивна или негативна осећања, број испитаника који је оценио своје осећање као позитивно износио је 42%, док је њих 58% описивало своја сећања која евоцирају негативна осећања.

Најрадије се испитаници присећају успомена из летњег периода – 42%.

У описиваном сећању у највећем случају – 42%, учествовале су две особе. Њих три у 16% сећања, односно четири у 11% сећања. Више од четири особе било је део описиваног сећања у случају од 31%.

Сећања су имала различит утицај код испитаника на њихову даљу будућност. Догађај описиваног сећања није имао никакав утицај код 29% испитаника, док са друге стране 23% испитаника је описивало сећање које је имало изражено јак утицај на њихову даљу будућност. Остали испитаници су подељени на скали између.

На питање о веродостојности сећања 26% своје сећање памти непромењено док само 3% има бледу слику свог сећања. Остали испитаници нашли су се на скали од 1 до 10 на пољима негде између.

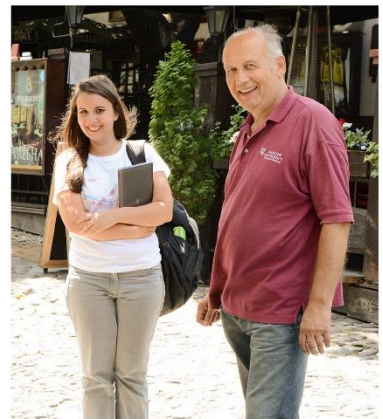
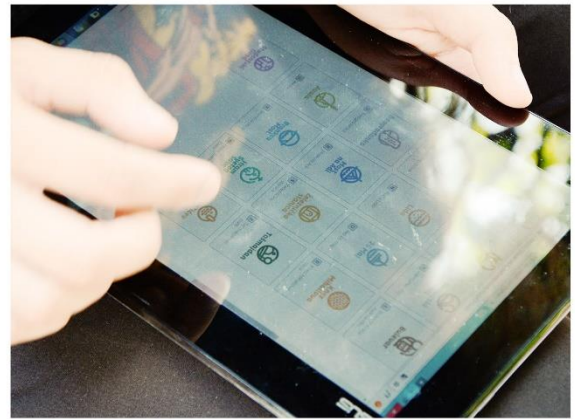
Најзанимљивији податак је да је 53% описивало сећања која су везана за њиховог партнера. Од испитаника 18% је писало о сећањима на детињство и тренутке са породицом, а 12% о догађајима везаним за пријатељство и дружење – изласке,

пијанства, анегдоте. Остали испитаници описивали су храну, упис факултета (полагање пријемног) и неке друге теме. Изненађујуће велики број испитаника описивао је апстрактне појмове: атмосферу, ваздух, ветар и осећаје током шетњи.

Предвиђено је да се статистички подаци такође приказују корисницима апликације поред конкретне локације и да пруже могућност кориснику да сам извучи закључке.

Слика 1. Фотографија групе студената са аутором пројекта, који бележе своје успомене из Скадарлије у базу пројекта „Мапирање сећања“

Слика 2. и 3. Колаж фотографија прикупљања сећања са улица Београда

5.2. КРЕИРАЊЕ ЗНАКОВА

Прва фаза реализације практичног рада представља креирање знакова – симбола изабраних локација у Београду. У основи свих симбола налази се форма круга, односно линије која описију кружницу, са карактеристичном визуелном асоцијацијом смештеном унутар круга. Круг својим обликом представља основу свега. “У себи носи поруку вечности и кључ за разумевање универзума”³⁹. Круг симболизује кретање без почетка и краја, па као такав он симболизује и време. Управо сећања једног града живе у времену, које нема крај и почетак, али су затворена у кругу, односно везују се за одређену особу, доживљај, локацију. Како све тачке кружнице имају центар у кругу, тако се и сва сећања из нашег живота налазе у нашој меморији. У самој области мапирања, одређене локације представљају се тачкама, а тачка и круг имају иста симболичка својства, и отуда је било логично поћи од форме круга у реализацији знакова.

Слика 4. Могуће варијанте изгледа знакова одређених локација у првобитној фази пројекта.

³⁹ Речник симбола, симболика круга, <http://www.simboli.rs>

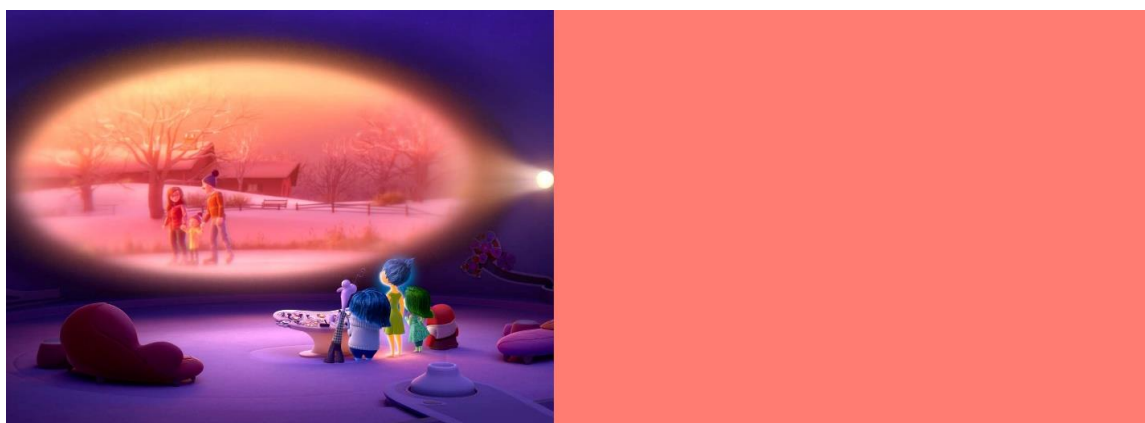

Слика 5. Приказ знакова локација мапираних сећања.

Сваки од знакова за одређену локацију у себи носи основну симболику тог места. Тако је у знаку Скадарлије представљен косом линијом нагиб улице, улична севтиљка и сунце које се диже, јер је то бoемска улица, па се у њој често осване у некој од кафана. За симболику паркова коришћено је дрвеће, плаже - песак и лежаљке. Кнез Михаилова је представљена испрекиданим линијама које означавају поплочану улицу, али истовремено и кретање мноштва људи. Иста линија је коришћена и за приказ Косанчићевог Венца, где је она неправилно распоређена представљајући калдрму. У гоњем десном углу знака Косанчићевог Венца, налази се лук који представља нишу на кући трговца Трајковића која је саграђена крајем 19 века, у којој се налазила скулптура

попрсја Ивана Косанчића, а рад Петра Убавкића. За остале знакове углавном је коришћена веза са архитектонским обележјима одређених локација.

Логотип за сам пројекат „Мапирање сећања“, такође задржава форму круга. У њега је уписан симбол локације који се налази на раскрсници два пута, одакле се не продужава линија раскрснице, јер се положајем локације наговештава њено настављање. Због динамичности, линије у знаку су искошене. Симбол локације и распоред линија са тежиштем у дну знака праве равнотежу унутар круга, тако да знак чврсто стоји. Боја логотипа је ружичаста са примесам наранџасте, њена ознака у РГБ коду је #FF7C73. Нијансе ружичастих тонова су често употребљаване да прикажу успомене, нарочито у филмској уметности, да би сликом раздвојиле стварност од маште, сећања или снова.

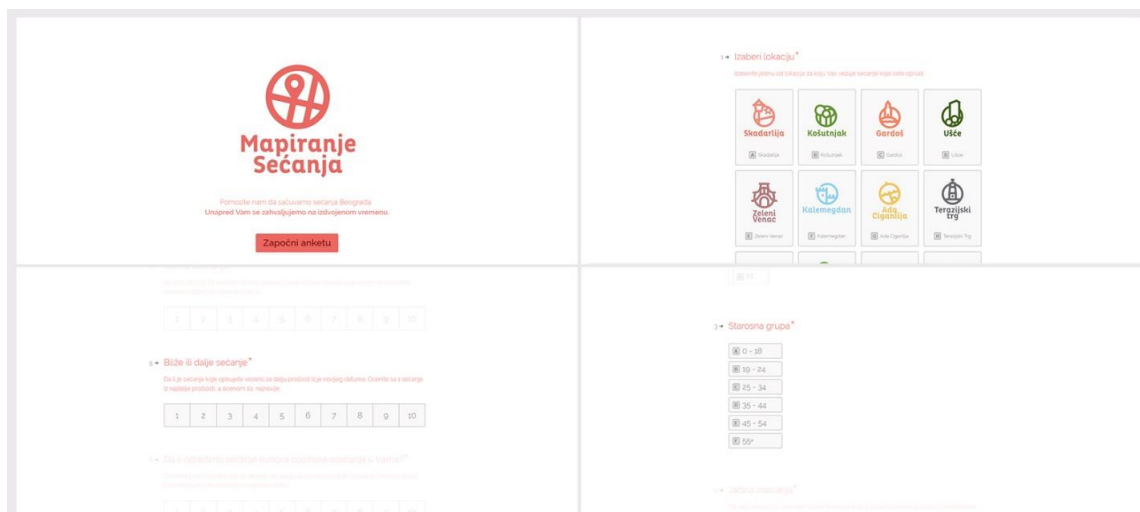
Слика 6. Лево је приказ сцене из анимираног филма „Inside Out“ а десно је боја коришћена за визуелни идентитет пројекта „Мапирање сећања“.

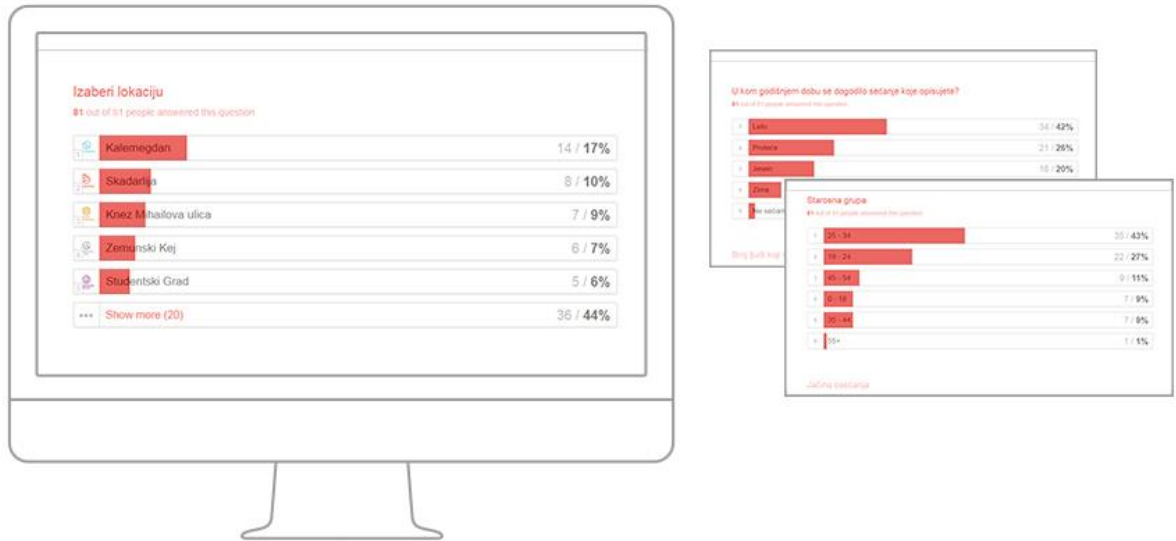
Слика 7. Лого пројекта „Мапирање сећања“

5.3. КРЕИРАЊЕ УПИТНИКА ЗА ПРИКУПЉАЊЕ СЕЋАЊА

Прикупљање сећања у облику анкете вршено је упоредо са развојем пројекта. Из прикупљеног материјала су аутоматски извлачени статистички подаци, који би се касније имплементирали у садржај мобилне апликације, за коју би се писао алгоритам за самосталу обраду података, што у овој фази пројекта још није изведено. За обраду и прикупљање података коришћен је бесплатни софтвер „typeform“. Анкети се приступало са сајта на адреси mapiranje.secanja.com и фејсбук странице „mapiranje.secanja“ од 11.5.2016. до 30.7.2017. године. У акцији јавног прикупљања сећања са улица од 19.6 до 2.7.2017 године коришћена је ова анкета.

Слика 8. Изглед сајта за потребе прикупљања података, 2016. године.

Slika 9. Анализа података прикупљених у бази анкете.

#	Izaberi lokaciju	M	Ž	rosna	grna	ose	dalje	otira	pr	budi	U kom godiš	Broj	ljudi	Kada biste mogli da	Da li	koliko	U polju ispod, opišite Vaše sećanje.	Ime ili nadin	Start Date (UTC)	Submit Date (UTC)	Network
3	c5ae9\Avala	Ž	25-34	5	5	5	5	Jesen	3	Plava	4	4	fadkifkdačskdčač			2016-05-11 12:24:40	2016-05-11 12:24:40	4799255a			
4	7b1fb\Skadarlija	M	45-54	8	4	7	4	Jesen	4	plava	10	8	lep jesenji dan, sunce...			2016-07-08 13:16:56	2016-07-08 13:20:15	3a498852			
5	8c20b\Kosančičev Venac	Ž	25-34	10	3	10	1	Jesen	2	Tamno Narandasta	10	8	Bio je to moj prijemni ispit na Fakultetu Primenjeni			2016-07-08 13:16:09	2016-07-08 13:22:16	6e3899e3			
6	d75e4\Ušće	M	25-34	7	6	9	1	Leto	Više	Zelena	8	8	Ludnica			2016-07-08 13:45:28	2016-07-08 13:49:01	390fd1ed			
7	0414b\Terazijski Trg	Ž	25-34	10	8	10	1	Zima	1	crvena	10	10	divno			2016-07-08 13:50:39	2016-07-08 13:54:30	6e15feca			
8	7f530c\Kosančičev Venac	Ž	25-34	9	8	10	1	Proleće	Više	drap	10	10	Secanje na Kosancicev venac vezuje me na period s BB			2016-07-08 13:44:01	2016-07-08 13:55:36	6e15feca			
9	ff2c06\Ada Ciganlija	M	25-34	8	3	9	1	Leto	3	Plava	1	10	Jegernight, brat i prijatelj i kolegice sa fakulteta. Milos			2016-07-08 13:59:43	2016-07-08 14:02:35	4f82a24d			
10	1da3b\Avala	M	25-34	8	8	10	1	Leto	Više	zeleno	1	9	Bio je topao letnji dan. Moj dobar prijatelj je planirio Ivan			2016-07-08 14:14:11	2016-07-08 14:32:50	31e7ec5f			
11	82466\Skadarlija	M	35-44	7	1	10	8	Zima	1	Roze	1	5	Hladno Januarsko posle podne ,sumrak,hodam pop Kamper sa je			2016-07-08 14:16:46	2016-07-08 14:35:34	ea568a48			
12	2c0c0\Ada Ciganlija	M	25-34	8	10	10	1	Leto	2	svetlo plava	10	10	Bio je topao letnji dan. Savršen za plažu. Imali smo :Alex			2016-07-08 14:25:33	2016-07-08 14:37:31	6e3899e3			
13	a59dd\Bulevar Kralja Aleksandra	M	45-54	10	3	10	1	Jesen	2	crvena	10	9	prva ljubav sa mojom zenicom, bežanje iz Leskovca Goran			2016-07-08 14:34:10	2016-07-08 14:42:33	9c5b268b			
14	5fabbi\Tašmajdanski park	Ž	45-54	10	1	10	1	Leto	2	crvena	7	10	Secanje je vezano za detinjstvo i školskog druga iz k Ceca			2016-07-08 14:34:33	2016-07-08 14:45:36	9c5b268b			
15	fcdbef\Skadarlija	Ž	45-54	7	3	10	1	Leto	2	zuta	6	8	Intimna večera povodom proslave mature,sa meni i Svetlana			2016-07-08 14:47:58	2016-07-08 14:57:48	9c5b268b			
16	62fb4\Zemunski Kej	Ž	25-34	5	5	10	1	Leto	1	plava	10	10	Duge setnje, sedenje na klupi i posmatranje Dunav.Lily			2016-07-08 15:59:00	2016-07-08 16:07:25	db09ee87			
17	404b7\Kalemegdan	Ž	25-34	8	1	10	1	Jesen	Više	Plava	3	1	Izlet sa društvom na Kalemegdanu.	Zika		2016-07-08 18:22:32	2016-07-08 18:24:49	5b31be87			
18	Scerfc\Studentski Grad	Ž	19-24	10	1	10	1	Leto	Više	zeleno	9	10	Predivno	ikolino		2016-07-08 18:41:36	2016-07-08 18:44:38	86250f2e			
19	b286a\Knež Mihailova ulica	M	35-44	6	3	10	1	Leto	2	ruzicasta	8	7	????!!!	Dragan		2016-07-08 18:43:23	2016-07-08 18:47:43	8884ae15			
20	b5664\Avala	M	25-34	10	1	7	1	Jesen	1	zeleno	7	5	Izlet sa dragom osobom	ime		2016-07-08 18:51:44	2016-07-08 18:55:07	21e4099e			
21	9eab5\Plaža Lido	M	25-34	8	8	8	1	Leto	2	deep blue	8	8	It was really crowded but it was perfect cause i was	PTA		2016-07-08 18:57:15	2016-07-08 19:02:50	85133ff5f			
22	99e6e\Skadarlija	M	19-24	10	2	8	3	Zima	2	Siva	1	4	Pijanstvo	Petar		2016-07-08 19:11:03	2016-07-08 19:14:39	de8d6791			
23	17347\Zeleni Venac	M	19-24	1	3	2	2	Proleće	2	Crna	1	2	No comment	ime		2016-07-08 19:11:06	2016-07-08 19:16:30	7f087215e			
24	1b5ea\Železnička stanica	M	45-54	10	10	10	1	Leto	2	crvena	10	10	N	ime		2016-07-08 19:14:32	2016-07-08 19:23:29	6666ce5f			
25	4b795\Kalemegdan	Ž	25-34	10	8	7	2	Proleće	Više	crvena	6	8	prelepo	ina		2016-07-08 19:27:28	2016-07-08 19:31:05	8870368f1			
26	db0be1\Kalemegdan	Ž	19-24	10	2	10	2	Jesen	2	crvena	1	8	Setnja sa osobom koju volim	Sladja		2016-07-08 20:17:30	2016-07-08 20:19:39	db0c96e87			
27	18a5d\Knež Mihailova ulica	M	25-34	10	5	10	1	Proleće	Ne znam	crvena	10	10	n	n		2016-07-08 23:47:07	2016-07-08 23:52:46	db8605e3			
28	da799\Tašmajdanski park	Ž	25-34	8	6	7	1	Leto	Više	Crvena	6	5	Pre mnogo godina kada su roditelji sestri i mene o	Imam, Tija		2016-07-09 06:05:57	2016-07-09 06:23:35	5499270e			
29	68514\Sava Mala	Ž	25-34	10	6	3	8	Zima	1	Zelena	10	7	Jako tužno i bolno	Milica		2016-07-09 07:51:50	2016-07-09 07:56:25	2b9d930e			

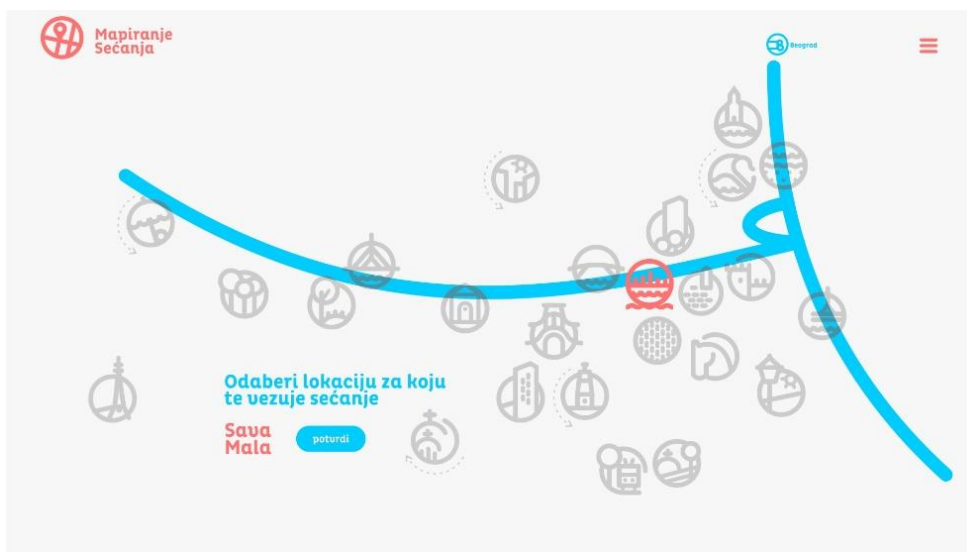
Slika 10. Приказ Excel табеле са подацима анкете.

5.4. ИЗГЛЕД АПЛИКАЦИЈЕ И ВЕБ-САЈТА

На првој, почетној страни сајта, представљена је у виду илустрације интерактивна мапа Београда. Сваки од знакова на мапи води ка посебној страни, одакле се приступа уносу података везаних за сећање на дату локацију или пак читања садржаја који се односи на прикупљену базу сећања. Изглед сајта је оријентисан тако да доминантан буде позив на акцију, односно унос сопственог сећања.

Слика 11. Изглед вебсајта

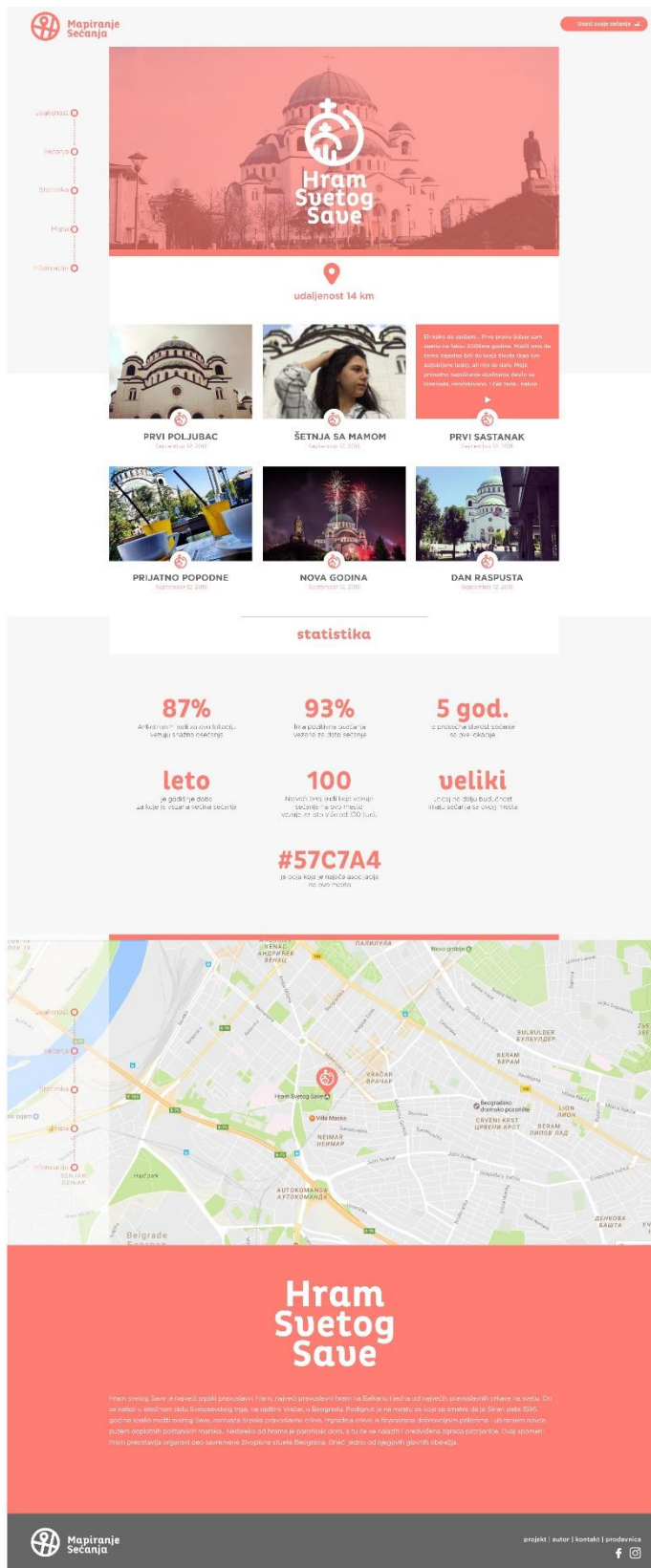
Слика 12. Изглед странице која се отвара притиском на неку од иконица.

Веб-сајт је прилагођен и за формат приказивања на мобилном телефону. У даљем развоју пројекта корисницима ће бити омогућено да креирају своје налоге на мрежи, чиме ће настати потреба за креирање мобилне апликације која ће се инсталирати на телефон корисника. На тај начин корисници апликације би могли да једноставније деле сећања и имају свој профил и могли би да објављују приче и фотографије и одређују коме ће који подаци бити доступни. У овој фази пројекта, те могућности нису доступне, јер је пројекат представљен као јавна презентација докторског уметничког пројекта Јоване Момчиловић.

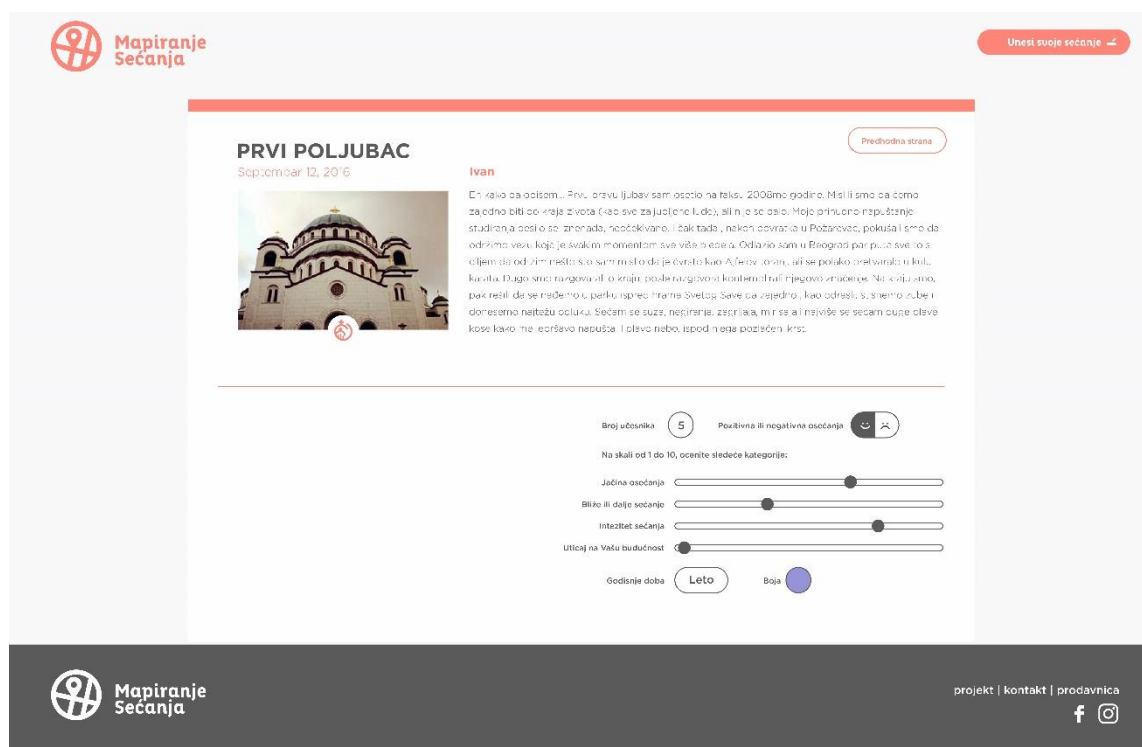
Слика 13. Изглед презентације мобилне апликације, намењен промоцији пројекта.

Када се отвори страна неке одређене локације, прва опција испод фотографије локације, представља удаљеност особе која је приступила апликацији, од саме локације. Испод те функције отварају се поља са фотографијама сећања, насловом и датумом уноса. Свако од тих поља отвара засебну страну појединачног сећања. Потом следе статистички подаци, мапа и кратак садржај локације.

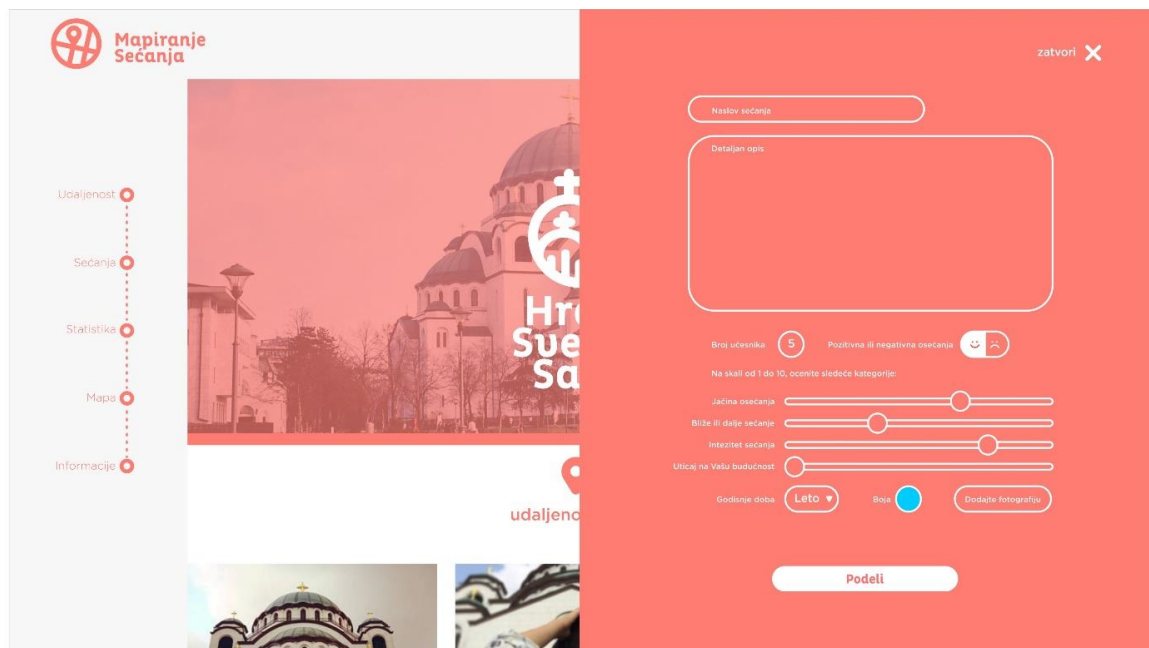

Слика 14. Приказ стране на примеру једне од локација

Са стране за приказ локације може се приступити сваком сећању појединачно за приказ комплетних информација. Са ове стране може се вратити назад на претходну страну притиском на дугме „Претходна страна“ или пак отићи на страну за унос сећања. На страни за детаљан приказ сећања приказани су редом наслов, датум објаве, име или надимак аутора и садржај сећања. Испод се налазе информације које се односе на интензитет сећања, осећања, асоцијацију боје и остале информације које су дате приликом уноса сећања.

Слика 15. Детаљан приказ сећања

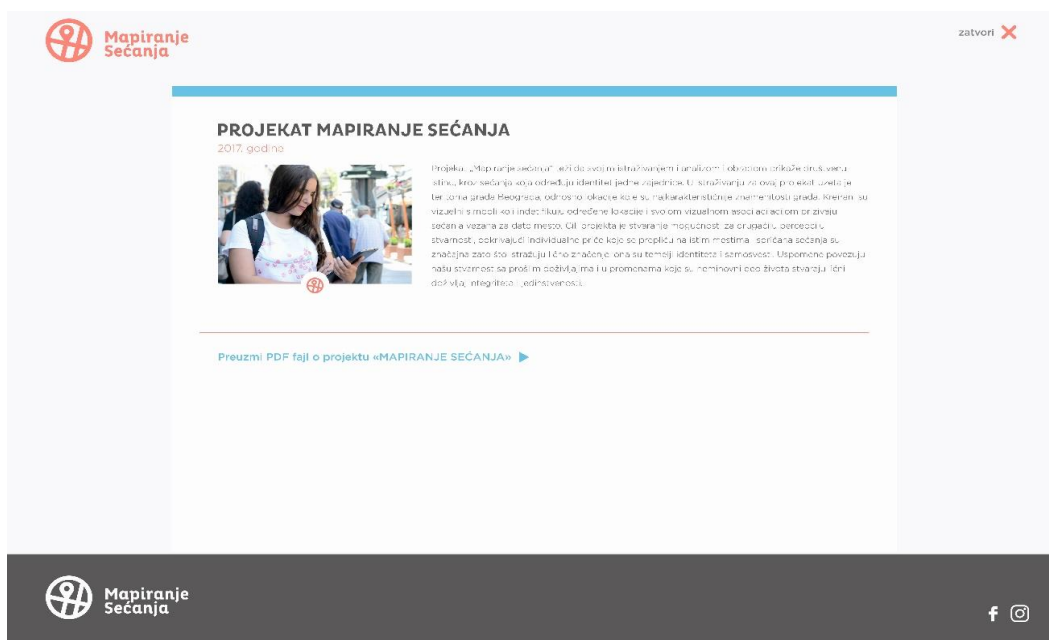
Слика 16. Простор за унос сећања

Мени за унос сећања активира се у посебном прозору који се отвара до половине екрана, притиском на дугме „Унеси своје сећање“. Садржи сва питања која су била постављена и у процесу анкетирања. Прво поље је предвиђено за наслов сећања које ће се описивати. Следеће, највеће поље, оставља простор за опис сећања. Испод се налазе питања која се односе на број учесника у сећању, дугме које омогућава избор између позитивних и негативних осећања везаних за описано сећање, затим скале које одређују интензитет осећања, временски период из кога потичу сећања, јачину сећања, односно колико су она остала непромењена и веродостојна оригиналном догађају и на крају се налази скала која одређује утицај који су сећања имала на нашу будућност. Испод скала, налази се поље за избор годишњег доба за која се везује сећање које је описано, боја која је асоцијација на исто и могућност додавања фотографије. Када корисник попуни сва поља, своје сећање може поставити на сајт притиском на дугме „подели“.

Слика 17.. Мени на насловној страни сајта

Мени на насловној страни отвара нови прозор који нуди приступ странама о пројекту, контакт страни или продавници, где ће се продавати сувенири са штампаним цитатима сећања, личним порукама и знаковима одређених локација.

Слика 18. Страна о пројекту

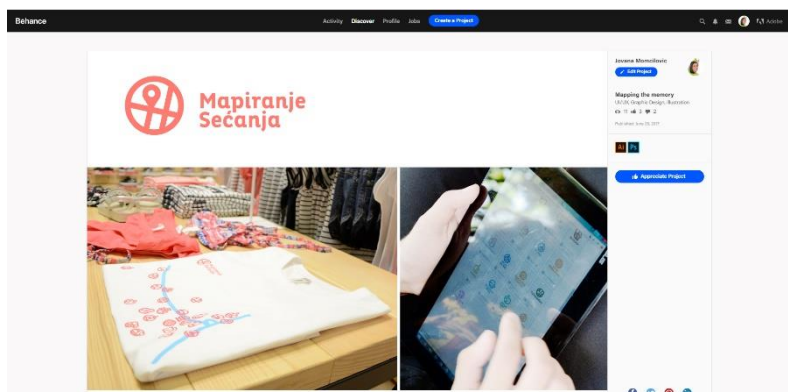
5.5. ПРЕЗЕНТАЦИЈА ПРОЈЕКТА

За презентацију пројекта коришћена је Фејсбук страница на веб-адреси <https://www.facebook.com/mapiranje.secanja>, на којој су људи били позивани да деле своје приче.

Слика 19. Фејсбук страна коришћена за промоцију пројекта

Пројекат је добио и презентацију на „Behance“ профилу аутора, 28. јуна, који се налази на следећој адреси <https://www.behance.net/gallery/54261795/Mapping-the-memory>.

Слика 20. Behance презентација рада

VI УМЕТНИЧКО – ИСТРАЖИВАЧКИ ДОПРИНОС

Уметничко – истраживачки допринос докторског рада „Мапирање сећања“ је у креирању јединствених визуелних знакова који за циљ имају да прикажу своју комуникацијску моћ, у овом случају постављањем питања у настојању да код посматрача изазову својом визуелном асоцијацијом сећање које се везује за одређено место. Пројекат кроз истраживања спроведена за потребе рада и самим практичним радом даје уметнички допринос графичком дизајну у Србији и обогаћује досадашња достигнућа на пољу визуелних комуникација.

Посебан допринос је у маркирању једног другачијег персоналног карактера града и откривању неких нових места, чију смо јединственост и важност раније занемаривали, као и другачијег угла гледања на њих. Има велики значај у повезивању појединаца и стварању осећаја припадности и заједништва.

Тежња пројекта је да се у будућности прошири и ван територије Београда повезујући људе на један нов другачији начин замењујући првобитну идеју корисничке апликације креирањем друштвене мреже која би се бавила превасходно очувањем сећања категоризованим својим јасним географским положајем без временског оквира.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ ПОДАТАКА

- A. R. Buckley, M. Gahegan and K. Clarke. Geographic Visualization, dostupno na: <http://www.ucgis.org> (18.12.2008.), 2008.
- A. M. MacEachren and M.-J. Kraak. Research Challenges in Geovisualization, *Cartography and Geographic Information Science*, Vol. 28, no. 1, 2001.
- A. M. MacEachren, M. Gahegan, W. Pike, I. Brewer, G. Cai, E. Lengerich and F. Hardisty. Visualization Viewpoints: Geovisualization for Knowledge Construction and Decision Support, *IEEE Computer Graphic and Application*, Vol. 24, no. 1, 2004.
- Abdullah, Rayan, Roger Hubner, *Pictograms, icons and signs*, Thames & Hudson, London, 2006.
- Асман, Ј. Културно памћење, Библиотека Текст, књига 4., Зеница, 2005.
- Асман, А. Дуга сенка прошлости. Београд. Библиотека XX век. 2011.
- Бидерман, Х. Речник симбола, (прев. Михаило Живановић, Хана Ђопић, Мерал Тарар-Тутуш), Плато, Београд, 2004.
- Брклјачић, М., Прленда, С. „Зашто памћење и сјећање. Култура памћења и историја. Загреб. Голден маркетинг-Техничка књига. 2006.
- Брковић, Д. А. Развојна психологија, Регионални центар за професионални развој запослених у образовању – Чачак, Чачак, 2011. Bart, Rolan, *Carstvo znakova* (prev. Ksenija Jančin), August Cesarec, Загреб, 1989.
- Brown, C. & Lowis, M. Psychosocial development in the elderly: An investigation into Erikson's ninth stage. *Journal of Aging Studies*. 17, 2003.
- Connell, Mark O, Rajе Airey, *Илустрована енциклопедија знакова и симбола*, (прев. Лазар Мацура), ИП ЈРЈ, Земун-Београд, 2007.
- Conway, M. A., & Holmes, A. Psychosocial stages and the accessibility of autobiographical memories across the life cycle. *Journal of Personality*, 72. 2004.
- Црнобрња, Ђ. Ј. Етногарафски институт САНУ, Београд. 2007.

- Ђирић, М. Графичка идентификација 1961–1981, Српска књижевна задруга, Београд, 1982.
- Ђирић, М. Графичке комуникације 1954–1984, Вајат, Београд, 1986.
- Ђирић, М. Графички знак и симбол, ТК МОНТ ИМАГЕ и Факултет примењених уметности у Београду, Београд, 2007.
- Ђирић, М. Летопис симбола 1–5, Универзитет уметности у Београду, Београд, 2009.
- Денегри, Ј. Дизајн и култура, Радионица СИЦ, Београд, 1985.
- Денегри, Јеша, Мишко Шуваковић и Никола Дедић, Тријумф савремене уметности: мапирања дисконтинуитета опсесија, уживања, поседовања, фантазија и субверзија унутар материјалних уметничких пракси у Србији током двадесетог века, Музеј савремене уметности Војводине, Нови Сад, 2010.
- Еко, У. Култура, информација, комуникација (прев. Мирјана Дрндарски), Нолит, Београд, 1973.
- Филеки, С. 26+30 Писмо: историја писма и типографије, Београд, Универзитет уметности у Београду, 2010.
- Фројд, С. Психологија масе и анализа ега: изабрани списи (прев. Божидар Зеџ), Федон, Београд, 2006.
- Halbwachs, M. On Collective Memory, University of Chicago Press. 1992.
- Јенкс, Ц. Визуална култура (прев. Зринка Павлић), Наклада Јесенски и Турк, Загреб, 2002.
- Јерковић, И., Зотовић, М. Увод у развојну психологију. Београд. Центар за примењену психологију. 2005.
- Кон, Ж. Естетика комуникације (Прев.Весна Ињац), Цлио, Београд, 2001.
- Костић, А. Когнитивна психологија. Београд. Завод за уџбенике и наставна средства. 2006.

- Крис, Е. Психоаналитичка истраживања у уметности (прев. Слободан Петковић), Култура, Београд, 1970.
- Куљић, Т. Култура сећања. Београд. Чигота штампа. 2006.
- Lash, S. and Urry, J., *Economies of Signs and Space*, Sage Publications, London, 1994.
- M. Dodge, M. McDerby and M. Turner. *The Power of Geographical Visualizations*, in *Geographic Visualization: Concepts, Tools and Applications*, John Wiley & Sons Ltd, pp. 2008.
- M. F. Goodchild. *What does Google Earth Mean for the Social Sciences*, in *Geographic Visualization: Concepts, Tools and Applications*, John Wiley & Sons Ltd, pp. 2008.
- Malley-Morrison, Kathleen, *State Violence and the Right to Peace: Western Europe and North America*, ABC-CLIO, 2009.
- Meggs Philip B, *A history of graphic design*, VNR, New York, 1992.
- Михић, Љ., Крстић, К., Игњатовић, И. Аутобиографска меморија и Ериксони стадијуми психосоцијалног развоја. Нови Сад. Филозофски факултет, Одсек за психологију. 2008.
- Neiger, Motti, Meyers, Oren, Zandberg, Eyal. *On Media Memory - Collective Memory in a New Media Age*, Palgrave Macmillan, 2011.
- Паић, Ж. Визуалне комуникације: увод, Центар за визуалне студије, Загреб, 2008.
- Piolino, P., Desgranges, B., Benali, K. & Eustache, F. *Episodic and semantic remote autobiographical memory in aging*. *Memory*, 10, 2002.
- Поповић, М. Београдска тврђава – Краљ капија београдске тврђаве. Београд, 1982.
- Поповић, М. Београдска тврђава, Београд, Завод за заштиту споменика културе града Београда и Републички завод за заштиту споменика културе. Београд, 1991.
- Радојковић, М. Информационо-комуникациони системи, Цлио, Београд, 2010.

- Родић Д., Павловић М. Географија Југославије, Београд, 1984.
- Schroots, J. J. F., Van Dijkum, C. & Assink, M. H. J. Autobiographical memory from a lifespan perspective. *International Journal of Aging and Human Development*, 58, 2004.
- Стевановић, Л. Реконструкција сећања, конструкција памћења. Београд, 2009.
- Стојковић, Б. Идентитет и комуникација, Чигоја, Београд, 2002.
- Тодоровић, А. Уметност и технологија комуникације, Цлио, Београд, 2009.
- Томић, З. Комуникација и јавност, Чигоја, Београд, 2007.
- Van Dijck, Jose. *Mediated Memories in the Digital Age*, Stanford University Press, 2007.
- Вујовић, Б. Београд културна ризница, Београд: Драганић. 2003.
- Вукић, Ф. Од обликовања до дизајна, Меандар, Загреб, 2003.
- Вуковић, Р. Трилогија Знаковито, ГРАС, Београд, 2002.
- Walker, W. R., Skowronski, J. J., & Thompson, C. P. Life is pleasant and memory helps to keep it that way. *Review of General Psychology*, 1, 2003.
- Y. G. Leclerc, M. Reddy, L. Iverson and N. Bletter. *Digital Earth: Building the New World*, 1999.

Web биографије:

- Ана Мирковић па – Друштвене мреже-друштвени феномен:
http://www.profitmagazin.com/izdanja/broj_16-17.199.html
- Balaguer Mark - "Stanford Encyclopedia of Philosophy".Platonism in Metaphysics:
<http://plato.stanford.edu/entries/platonism-mathematics/>
- Далибор М. Петровић – Нови облици друштвеног умрежавања Улога
Интернета у успостављању интерперсоналних односа у Србији, Београд, 2012:
<https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:6169/bdef:Content/get>

- Гордана Ђерић – Категорије времена и простора у оптици "менталног мапирања, Институт за филозофију и друштвену теорију, Београд:
http://www.komunikacija.org.rs/komunikacija/casopisi/fid/XXIV/d05/html_ser_la
t
- Јован Деспотовић - Оригинално као неостварени циљ уметности:
http://www.jovandespotovic.com/?page_id=3912
- Michael Stalzner - Social media marketing industry report 2015:
<http://www.socialmediaexaminer.com/social-media-marketing-industry-report-2015/>
- Слободан Крстић – Сваки други становник Србије има отворен профил на друштвеним мрежама: <http://blog.erazvoj.com/?p=19453#>
- Срђан Јанковић - Како друштвене мреже мењају свет – на потпуно (не)очекиван начин: <http://www.bizniscentar.net/blog/43/postovi/Kako-drustvene-mreze-menjaju-svet-a---na-potpuno--ne-ocekivan-nacin.html>
- КУЛТУРКЛАММЕР - центар за културне интеракције:
<http://kulturklammer.org/dani-za-secanje/>
- Центар за истраживање колективних идентитета и политичке митологије:
<http://www.cikipm.org/mapiranje-mesta-secanja-novog-sada>
- <https://youtu.be/yOgAbKJGrTA> филм о сецанјима
<http://ed.ted.com/lessons/how-memories-form-and-how-we-lose-them-catharine-young>
- A Poetics of Virtual Worlds Lisbeth Klastrup Department of Digital Aesthetics & Communication (DIAC) IT University of Copenhagen MelbourneDAC2003 100
(<http://hypertext.rmit.edu.au/dac/papers/Klastrup.pdf>)
- Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship danah m. boyd School of Information University of California-Berkeley Nicole B. Ellison nellison@msu.edu

Department of Telecommunication, Information Studies, and Media Michigan State University <http://www.danah.org/papers/JCMCIntro.pdf>

- <http://www.story.rs/art-of-living/psihologija/23006-u-dosluhu-sa-sopstvenom-prosloscu.htm>
- <http://www.spomenar.rs/sadrzaj.htm>
- <http://www.nadlanu.com/pocetna/info/Podeli-i-ti-svoj-trenutak.a-22869.43.html>
- <http://arhiva.24sata.rs/vesti/beograd/vest/beograd-dobio-mesta-za-ljubljenje/66294.phtml>
- https://www.facebook.com/facebook/info?tab=page_info
- <http://hr.wikipedia.org/wiki/Facebook>
- <http://www.bizlife.rs/vesti/82289-ono-sto-niste-znali-o-svojim-uspomenama>
- <http://www.portaloko.hr/clanak/evo-zasto-nestaju-nasa-najranija-sjecanja-na-djetinjstvo/0/82462/>
- <http://edukacija.rs/zivot/laganjem-na-fejsbuku-stvaramo-lazna-secanja>
- <http://znanost.20minuta.hr/znanost-um-i-mozak/5/kako-mozak-stvara-uspomene/1735>
- <http://earth.google.com>
- <http://www.blic.rs/it/najbolji-programi-za-virtuelni-obilazak-sveta/gw4jwvc>
- <http://maps.live.com>
- <http://photosynth.net>
- <http://worldwind.arc.nasa.gov>
- <https://support.google.com/earth/answer/148186?hl=sr>
- <http://pre.trablmejker.com/emisije/32/1430>